

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος: «Η Διδακτική αξιοποίηση της κλιματικής αλλαγής στο νηπιαγωγείο μέσω των παραμυθιών».

«How to effectively teach the topic of climate change in kindergarten, with the use of fairytales».

Επόπτης: Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Β' Βαθμολογητής: Άννα Βακάλη (Ε.ΔΙ.Π) Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Φλώρινα, Μάιος 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	σελ.4
Abstract	σελ.5
Κεφάλαιο 1ο : Εισαγωγή	
1.1 Γενικά στοιχεία.....	σελ.6
1.2 Επιλογή θέματος.....	σελ.7
1.3 Δομή της εργασίας	σελ.8
Κεφάλαιο 2ο : Το παραμύθι	
2.1 Τρεις ορισμοί για το παραμύθι.....	σελ.9
2.2 Τα είδη του παραμυθιού.....	σελ.10
2.3. Η μορφολογία και τα δομικά στοιχεία του παραμυθιού.....	σελ.11
2.4 Η ανεκτίμητη αξία του παραμυθιού για τα παιδιά.....	σελ.12
2.5 Το παραμύθι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του νηπιαγωγείου.....	σελ.17
Κεφάλαιο 3ο : Η περιβαλλοντική εκπαίδευση –αγωγή στο νηπιαγωγείο	
3.1. Εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	σελ.20
3.2 Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Ελληνικό Νηπιαγωγείο.....	σελ.21
3.3 Ένας νέος ρόλος του/της νηπιαγωγού στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ..	σελ.23
Κεφάλαιο 4ο : Παραμύθια που μας μιλούν για το περιβάλλον	
4.1 Όπως αλλάζουν οι εποχές...αλλάζουν και τα παραμύθια.....	σελ.24
4.2 Παραμύθια με οικολογικές ευαισθησίες.....	σελ.25
4.3 Προσεγγίζοντας την έννοια της κλιματικής αλλαγής.....	σελ.27
4.4 Ξεφυλλίζοντας τα οικολογικά παραμύθια.....	σελ.30

Κεφάλαιο 5ο : Το κλίμα αλλάζει... πρέπει να με τρομάζει;	
5.1 Ένας κύκλος διδακτικής αξιοποίησης για την κλιματική αλλαγή με αφορμή ένα παραμύθι.....	
1 ^ο μέρος :Κλιματική αλλαγή.....	σελ.34
2ο μέρος Τα ακραία καιρικά φαινόμενα.....	σελ.39
3 ^ο μέρος Θα πούμε το νερό νεράκι.....	σελ.41
4 ^ο μέρος, Η κλιματική αλλαγή θα μας αφήσει νηστικούς.....	σελ.42
5 ^ο μέρος « Εμένα με νοιάζει».....	σελ.43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	σελ.45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ.49

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία ερευνάται η συμβολή των παραμυθιών στη διδακτική αξιοποίηση της κλιματικής αλλαγής στο νηπιαγωγείο. Αναλυτικότερα, η παρούσα εργασία επιδιώκει: α) να συγκεντρώσει τους υπάρχοντες ορισμούς για το παραμύθι, να παραθέσει τα είδη, τη μορφολογία και τα δομικά του στοιχεία, να υπογραμμίσει την αξία του, β) να παρουσιάσει και να αναλύσει την εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο και τον νέο ρόλο του/της νηπιαγωγού, γ) να καταγράψει τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αναφέρονται στα παραμύθια οικολογικού περιεχομένου και να συστήσει επιλεγμένα παραμύθια που αναφέρονται στα περιβαλλοντικά θέματα, δ) να προτείνει έναν κύκλο διδακτικής αξιοποίησης για την κλιματική αλλαγή με αφορμή ένα παραμύθι, με πρωτότυπες δραστηριότητες που διερευνούν τα αίτια, τις επιπτώσεις και τους τρόπους αντιμετώπισης ως προς το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής και να αξιοποιήσει πολλούς από αυτούς μέσω της διδασκαλίας του παραμυθιού.

Τέλος επισημαίνεται ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του παραμυθιού με επιρροές από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και η θετική επίδρασή της στους μικρούς αναγνώστες, όσον αφορά στη διαμόρφωση γνωστικών και ιδεολογικών απόψεων.

Λέξεις κλειδιά: Παραμύθι, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, κλιματική αλλαγή, διδακτική αξιοποίηση.

Abstract

This present postgraduate thesis investigates the contribution of fairy tales to the didactic use of climate change in kindergarten. More specifically, this paper seeks to: (a) gather existing definitions of fairy tales, list their genres, morphology and structural elements, and highlight their value; (b) present and analyse the evolution of Environmental Education in kindergarten and the new role of the kindergarten teacher; (c) list the environmental problems mentioned in ecological fairy tales and recommend selected fairy tales that address environmental issues, (d) propose a cycle of didactic utilization on climate change based on a fairy tale, with original activities that explore the causes, effects and ways of coping with regard to the issue of climate change and utilize many of them through the teaching of the fairy tale.

Finally, the educational nature of the story, with influences from Environmental Education, and its positive impact on young readers in terms of shaping cognitive and ideological views, is highlighted.

Key words: Fairy tale, Environmental Education, climate change, didactic use.

Κεφάλαιο 1ο: Εισαγωγή

1.1 Γενικά στοιχεία

Τις τελευταίες δεκαετίες η κοινωνία μας δεν χαρακτηρίζεται από οικολογική συνείδηση, με αποτέλεσμα να διογκώνονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία οδηγούν στη διαμόρφωση κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Ο σύγχρονος άνθρωπος έχοντας την πεποίθηση του «κυρίαρχου της φύσης» διατηρεί την αντίληψη ότι μπορεί να επιδιώξει και να ικανοποιήσει τις ανάγκες του χωρίς έλεγχο. Έτσι, λοιπόν, σήμερα κρίνεται αναγκαία η λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης, τόσο σε επίπεδο συλλογικό όσο και σε ατομικό. Κρίνεται, επομένως, σημαντική η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης στον καθημερινό τρόπο ζωής μας, ο οποίος θα πρέπει να ξεκινά από την εκπαίδευση των παιδιών στονηπιαγωγείο.

Τα παραμύθια αναμφίβολα συνιστούν ένα σπουδαίο κομμάτι στην ανάπτυξη των παιδιών. Κεντρική θέση στο παραμύθι κατέχει η ηθική διάσταση των πράξεων των ηρώων και της ιδεολογίας που προσβέβουν, η οποία μέσα από την πλοκή φανερώνεται στον αναγνώστη-ακροατή με τη μορφή διλημάτων, τα οποία διαχειρίζονται και αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες, προκαλώντας την ταύτιση του κοινού. Ο κόσμος της φαντασίας και του παραμυθιού συνδέεται στενά και σε πολλά σημεία με τον χώρο της ψυχολογίας. Η υπερβατικότητα των παραμυθιών ασκεί μια απaráμιλλη γοητεία στους νεαρούς αναγνώστες-ακροατές, μεταφέροντάς τους σε έναν κόσμο ονειρικό όπου όλα είναι δυνατά και τίποτα δε μοιάζει αφύσικο. Αυτή η φαινομενική ελευθερία των παραμυθιών επιτρέπει στα παιδιά να ταυτιστούν με τον ήρωα και τους αγώνες του, να διδαχθούν μέσα από τις περιπέτειές του και να λυτρωθούν μέσα από την αποκατάσταση της ηθικής τάξης στο τέλος τους. Ένας λόγος που τα παιδιά γοητεύονται τόσο με τα παραμύθια είναι ότι ο στόχος του ήρωα είναι να ανακαλύψει την πραγματικότητα και να αναγνωρίσει μέσα από τον αγώνα του, τον εαυτό του και τις αξίες του.

1.2 Επιλογή θέματος

Τα κριτήρια που συνέβαλλαν στην επιλογή του θέματος σχετίζονται με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και συγκεκριμένα με την κλιματική αλλαγή, με τη βαθμίδα εκπαίδευσης που είναι το Νηπιαγωγείο και τέλος με τη διδακτική αξιοποίηση της κλιματικής αλλαγής μέσω των παραμυθιών. Η αύξηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων κρίνεται αναγκαία να αντιμετωπιστεί με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών από μικρή ηλικία, ώστε τελικά να αποκτήσουν οικολογικό τρόπο ζωής. Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται η σημασία του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει το Νηπιαγωγείο στην επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Στα πλαίσια της τυπικής και της άτυπης εκπαίδευσης παρέχεται η δυνατότητα ενημέρωσης και καλλιέργειας αξιών και αρχών που θα συμβάλλουν στη μείωση της περιβαλλοντικής κρίσης.

Ο χώρος του νηπιαγωγείου είναι σημαντικός, διότι πραγματοποιούνται πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα (projects), όπου δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ανακαλύψει και να εξερευνήσει τον κόσμο που το περιβάλλει, επιδιώκοντας την ολόπλευρη ανάπτυξη του νηπίου μέσα από μια βιωματική διαδικασία. Τα θέματα που μπορούν να προσεγγιστούν στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στον χώρο του νηπιαγωγείου είναι ποικίλα, όπως η κλιματική αλλαγή στην παρούσα εργασία. Έτσι τα νήπια εφοδιάζονται με αρχές και αξίες, οι οποίες θα συνδράμουν με τη σειρά τους, στη μείωση της περιβαλλοντικής κρίσης.

Η προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων πραγματοποιήθηκε στην παρούσα εργασία στο νηπιαγωγείο μέσω του παραμυθιού και της διαδικασίας αφήγησής του και δραστηριοτήτων που επιλέχθηκαν, ενώ οργανώθηκε με τρόπο που να αποτελεί μία ευχάριστη διαδικασία. Γνωρίζουμε ότι τα νήπια μέσα από παραμύθια ανακαλύπτουν τον κόσμο. Ταυτίζονται με τους ήρωες τους και νιώθουν πως και τα ίδια συμμετέχουν στην ιστορία. Η ανάγνωση παραμυθιών με οικολογικό περιεχόμενο, βοηθά τα παιδιά να αντιληφθούν τον κόσμο και συγχρόνως συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των προβλημάτων που προκαλεί ο άνθρωπος και έτσι δημιουργείται το έναυσμα για προβληματισμό και συζήτηση. Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η συνεχής αύξηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει το νηπιαγωγείο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των νηπίων, είναι μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας όπως και η εξοικείωση των

νηπίων με τα παραμύθια οικολογικού περιεχομένου. Όλα αυτά αποτέλεσαν τα κριτήρια της επιλογής μας για το θέμα της παρούσας εργασίας: «Η διδακτική αξιοποίηση της κλιματικής αλλαγής στο νηπιαγωγείο μέσω των παραμυθιών».

1.3 Δομή της εργασίας

Η εργασία δομείται συνολικά από 5 κεφάλαια, ενώ στο τέλος υπάρχει ένα παράρτημα με οικολογικά παραμύθια και η βιβλιογραφία. Αναλυτικότερα:

Στο δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο « Το παραμύθι» πραγματοποιείται μια προσέγγιση και ανάλυση των ορισμών για το παραμύθι: τα είδη του παραμυθιού, τη μορφολογία και τα δομικά του στοιχεία , την αξία του για τα παιδιά και το παραμύθι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ του νηπιαγωγείου. Οι έννοιες που προσεγγίζονται αφορούν την έννοια του παραμυθιού στην Παιδική Λογοτεχνία.

Στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο « Περιβαλλοντική εκπαίδευση-αγωγή στο νηπιαγωγείο» παρακολουθούμε συνοπτικά την εξέλιξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο, και αναφέρουμε τις βασικές αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και το νέο ρόλο του/της νηπιαγωγού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο με τίτλο « Παραμύθια που μας μιλούν για το περιβάλλον» περιλαμβάνονται αναφορές στα παραμύθια με οικολογικές ευαισθησίες, προσεγγίζουμε την έννοια της κλιματικής αλλαγής επιστημονικά και παιδαγωγικά, και τέλος ξεφυλλίζομαι επιλεγμένα οικολογικά παραμύθια που αναφέρονται στην κλιματική αλλαγή και όχι μόνο.

Το πέμπτο κεφάλαιο με τίτλο « το κλίμα αλλάζει...πρέπει να με τρομάξει» καταθέτουμε το εκπαιδευτικό υλικό μας που αποτελείται από ένα παραμύθι το οποίο παρουσιάζεται τμηματικά παράλληλα με τις οργανωμένες δραστηριότητές του και την διδακτική αξιοποίησή του, που αφορά τα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής.

Στο έκτο κεφάλαιο, αναφέρουμε τους προβληματισμούς μας για την ανάγκη να ασχοληθούμε με οικολογικά ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, την κατανόησή της (αίτια και επιπτώσεις), την ανάγκη για τη μείωσή της (μετριασμός) και για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών της, τα συναισθήματα που πιστεύουμε ότι θα δημιουργήσουμε στα νήπια και την εμψυχωτική στάση που θα πρέπει να έχει ο

εκπαιδευτικός και ο αναστοχασμός που θεωρούμε ότι είναι το πιο σημαντικό μέρος της βιωματικής δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΤΟΠΑΡΑΜΥΘΙ

«Αν σου μιλώ με παραμύθια είναι γιατί τ' ακούς γλυκύτερα.»

Γ. Σεφέρης

2.1 Τρεις ορισμοί για το παραμύθι

Τη λέξη παραμύθι τη συναντάμε στο ομηρικό ρήμα «παραμυθέομαι» με στη σημασία του συμβουλεύω, επίσης στα κείμενα του Ηροδότου και του Πλάτωνα εμφανίζεται με την έννοια του παρηγορώ. Η άλλη εκδοχή μας αναφέρει ότι λέξη παραμύθι προέρχεται από την λέξη «παραμύθιον», η οποία στην αρχαία ελληνική μεταφράζεται ως παραίνεση, προτρεπτικός λόγος, δηλαδή παρηγοριά. Σε παλαιότερα λεξικά, η λέξη ταυτίζεται με τη λέξη «μύθος». Το επίθετο «παραμυθιακός» μαρτυρείται με την αρχαία σημασία «παρηγορητικός Κοντινή στην έννοια του μύθου, διαφορετική με το στίγμα της παρηγοριά. Ως είδος τέχνης είναι ισοδύναμο με τη λαϊκή ποίηση, έχει αναπτυχθεί σε όλους τους λαούς και πολιτισμούς και αντιπροσωπεύει τη λαϊκή πεζογραφία. Το παραμύθι είναι ένα από τα είδη του έντεχνου λόγου, το οποίο αποτελεί την πνευματική ζωή του λαού.». Το παραμύθι λοιπόν, χαρακτηρίζεται ως «λαϊκή ή έντεχνη φανταστική διήγηση υπερφυσικών πράξεων, θαυμαστών ιστοριών, που δεν προβάλλονται ως αληθινές και που αποσκοπούν στην τέρψη των ακροατών» (Ακριτόπουλος, 2013)

Ένας γενικός ορισμός του παραμυθιού είναι ότι πρόκειται περί μίας προφορικής διήγησης φανταστικών γεγονότων. Ο Γιώργος Μέγας (1975), λαογράφος και καθηγητής στη Φιλοσοφική Σχολή, αποδίδει τον χαρακτηρισμό «Διήγησις περί θαυμασίων συμβάντων», τα παραμύθια έχουν σκοπό να τέρψουν τον ακροατή. Χαρακτηρίζονται από το έντεχνο της διήγησης και στη πλοκή ζώα και πρόσωπα παρουσιάζονται μέσα στον κόσμο του μαγικού και του θαυμαστού. Το παραμύθι, αποτελεί αφήγημα, συχνά σύντομο που έχει ως θέμα του φανταστικές περιπέτειες. Συγγέεται με την μυθοπλασία και συνεργάζεται με το φανταστικό του συγγραφέα και του αναγνώστη. Ο καθηγητής λαογραφίας Δημήτρης Λουκάτος (1908-2003) θεωρεί ότι «το παραμύθι ως λαϊκή διήγηση είναι για την λαογραφία ότι για την λογοτεχνία το μυθιστόρημα. Επιπρόσθετα, θεωρείται και ως ένας τρόπος

σύλληψης της πραγματικότητας που υπερβαίνει τις ιστορικές και κοινωνικές συνιστώσες καθώς αντικρούει τα ορθολογικά δεδομένα της κοινωνικής οργάνωσης.

2.2 Τα είδη του παραμυθιού

Υπάρχουν υποδιαιρέσεις όπως: μαγικό παραμύθι, φανταστικό παραμύθι, ευτράπελο παραμύθι, παραμύθι με ζώα, φιλοσοφικό παραμύθι, αντιπαραμύθι, ερωτικό παραμύθι κ.α Μια διαφορετική ταξινόμηση των παραμυθιών καταγράφεται από την Κανατσούλη (2002), σύμφωνα με την οποία τα παραμύθια χωρίζονται σε κατηγορίες, τα ελληνικά παραμύθια χωρίζονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- 1) μαγικά ή ξωτικά παραμύθια: αναφέρονται σε γίγαντες, δράκους, μάγισσες κλπ με έντονο το μαγικό και το εξωπραγματικό στοιχείο.
- 2) διηγηματικά ή κοσμικά παραμύθια: ο κόσμος τους είναι η ανθρώπινη κοινωνία. Μοιάζουν πολύ με τα γνωστά μας μυθιστορήματα.
- 3) θρησκευτικά ή συναξαρικά παραμύθια: εμπνέονται από τους βίους αγίων.
- 4) ευτράπελα ή σατιρικά παραμύθια: Αναφέρονται σε παθήματα κουτών, ξεγελάσματα δράκων κλπ.

Το λαϊκό παραμύθι γεννήθηκε παράλληλα με το τραγούδι και δεν υπάρχει λαός ή κοινωνία που να μην έχει δημιουργήσει παραμύθια. Διαφορετικοί λαοί μεταξύ τους, συνεργάζονται και επικοινωνούν μέσα από τα λαϊκά παραμύθια, δημιουργώντας ένα κλίμα οικουμενικότητας και διαχρονικότητας. Το λαϊκό παραμύθι συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον καθηγητή Λαογραφίας Δημήτρη Πετρόπουλο (Κανατσούλη, 2002), κινείται στο κόσμο του υπερφυσικού και του μαγικού και έχει ως σκοπό, την τέρψη των ακροατών. Ο Μιχάλης Μερακλής σημειώνει ότι «η πραγματικότητα της ζωής με την απaráβατη και σκληρή νομοτέλεια της μας καταθλίβει και λαχταράμε να ζήσουμε κάποτε και δίχως αυτήν, πλάθοντας μύθους».

2.3 Η μορφολογία και τα δομικά στοιχεία του παραμυθιού

Σημαντικό γνώρισμα του παραμυθιού είναι η μορφολογική του ιδιαιτερότητα σε σχέση με τα άλλα λογοτεχνικά είδη, κυρίως η θεματολογία του, η ανάπτυξή του και

τα δομικά του στοιχεία. Η γνωστότερη ανάλυση για τη μορφολογία των παραμυθιών είναι αυτή του V. Propp στις αρχές του 20ου αιώνα. Ο ίδιος εμβάθυνε στην μορφή των ιστοριών, διαχωρίζοντας τα συστατικά τους στοιχεία. Δηλαδή, πρέπει πρώτα να αναλυθεί το περιεχόμενο του και μετά να εξεταστεί η προέλευσή του και η διάδοσή του. Ο φορμαλιστής δήλωνε ότι αυτή η διαδικασία “κατάτμησης του παραμυθιού” ήταν η σωστότερη για την κατανόηση του.

Ο Propp στη θεωρία του καταλήγει σε τέσσερις κατηγορίες που παρουσιάζουν την σχέση των κεντρικών προσώπων ενός παραμυθιού και τις 31 ενέργειες που μπορούν να γίνουν από τους ήρωες του. Ο τέσσερις κατηγορίας αφορούν τα δίπολα πάλη-νίκη και πρόβλημα-λύση και οι συνδυασμοί τους.

Αυτοί είναι:

- το θέμα εξελίσσεται μόνο βάσει του δίπολου πάλη-νίκη

- το θέμα εξελίσσεται μόνο βάσει του δίπολου πρόβλημα-λύση

- το θέμα εξελίσσεται βάσει και των δύο δίπολων

- το θέμα δεν εξελίσσεται μέσα από τα δίπολα αυτά

Ο Propp δεν ενδιαφέρεται για τη γεωγραφική καταγωγή των παραμυθιών και υποστηρίζει μόνο την ταξινόμηση τους μέσα από τα θεματικά μοτίβα. Έτσι δημιουργεί το μεταβλητό μέρος της ιστορία που είναι οι ήρωες και το αμετάβλητο που είναι οι ενέργειες/ πιθανές δράσεις τους. Στις αναλύσεις των παραμυθιών παρατήρησε ότι υπάρχει μία κατηγορία, την οποία την ονόμασε “μαγικά” παραμύθια, όπου κάποιες λειτουργίες είναι σταθερές και προκαλούν τις “δρώσες δυνάμεις”.

Οι δρώσες δυνάμεις είναι έξι, είναι αυτές που μεταβάλλονται από την μία ιστορία στην άλλη και ενεργούν κατά ζεύγη:

- ο ήρωα – το πολύτιμο αντικείμενο

- ο πομπός – ο δέκτης

- ο σύμμαχος – ο αντίπαλος

Παρόμοια χαρακτηριστικά συνοψίζει στο άρθρο της και η Μ. Παπαρούση (2005) για τη λογοτεχνική δομή. Σύμφωνα με την ίδια για να προκαλεί το ενδιαφέρον ένα κείμενο θα πρέπει:

1. Τα πρόσωπα της ιστορίας να βρίσκονται αντιμέτωπα με κάποιο πρόβλημα/ εμπόδιο.

2. Για να αντιμετωπίσουν αυτό το πρόβλημα/ εμπόδιο εμπλέκονται σε ένα ή περισσότερα επεισόδια. Τα εμπόδια αυτά μπορούν να είναι είτε εσωτερικής τάξης (σκέψεις, συναισθήματα, στοιχεία χαρακτήρα) είτε εξωτερικής τάξης (ενέργειες άλλων προσώπων) ή συνδυασμός τους. Όλοι οι χαρακτήρες συνδέονται μεταξύ τους μέσα από τον κοινό στόχο.

Στο τέλος, τα πρόσωπα οδηγούνται στην λύση.

2.4 Η ανεκτίμητη αξία του παραμυθιού για το παιδιά

Η προσφορά του παραμυθιού είναι η μεγάλη του συμβολή στην προσωπική ανάπτυξη, στην εκπαίδευση, στην αγωγή, στην κοινωνική συμπεριφορά και στη συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού είναι πολλαπλή, ανεκτίμητη και ανεπανάληπτη:

A. Συναισθηματική ωρίμανση:

- Εμπλουτίζεται και ενδυναμώνεται ο ψυχικός κόσμος του παιδιού. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο τρόπος αφήγησης ο τόνος, η συναισθηματική επένδυση και το ύφος του αφηγητή.
- Εμπεριέχονται στα παραμύθια στοιχεία και χαρακτήρες με τα οποία το παιδί ταυτίζεται.
- Το παιδί διαχειρίζεται και εκφράζει ασυνείδητα κομμάτια του ψυχισμού του.
- Ακόμα και τα πιο δύσκολα θέματα όπως ο θάνατος, ο χωρισμός, μια ασθένεια αντιμετωπίζονται μέσα από το παραμύθι.
- Δοκιμάζονται και δαμάζονται χαοτικές πιέσεις του ασυνειδήτου. Ο Φρόυντ αναφέρει κάπου ότι το επαναλαμβανόμενο παραμύθι φέρνει στην επιφάνεια ξεχασμένα κομμάτια του ψυχισμού του παιδιού και το βοηθά να τα διαχειριστεί και να τα ξεπεράσει.

- Επιτυγχάνεται η επιβεβαίωση
- Το παιδί δυναμώνει και συνειδητοποιεί την πραγματικότητα και πιο εύκολα προετοιμάζεται για αυτές.
- Αναπτύσσεται η φαντασία του παιδιού (η πλοκή, οι ήρωες, η εξέλιξη και έκβαση του παραμυθιού είναι ιδιαίτερα βοηθητικά).
- Εκτιμάται ότι παρουσιάζεται μεγάλη εξελικτική επίδραση στην ανάπτυξη του παιδιού.

B. Κοινωνική συμπεριφορά:

- Υπάρχει μεγάλη διαπλαστική επίδραση, έτσι καθοδηγείται το παιδί στο δρόμο της αρετής και της σωστής συμπεριφοράς.
- Καλλιεργούνται και αναπτύσσονται στάσεις και συνήθειες,
 - Η αγάπη, η αλληλεγγύη, η συμπαράσταση, η κατανόηση, η αλληλοβοήθεια στην οικογένεια αποκτιούνται από νωρίς μέσα από παραμύθια που δείχνουν αυτή τη δύναμη
- Με το παραμύθι υπάρχει ελπίδα, διαφαίνεται η αισιοδοξία, δίνονται λύσεις σε κοινωνικούς προβληματισμούς.
- Οι εμπειρίες των παραμυθιών εμπλουτίζουν την κοινωνική ζωή και συμβάλουν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού.
- Επιτυγχάνεται υγιής, ανθρώπινη ανάπτυξη και ωρίμανση.
- Ενισχύεται και ενδυναμώνεται η αυτοεκτίμηση.
- Κατανοούνται οι ιδιαιτερότητες των ανθρώπων πιο εύκολα.
- Το παιδί αντιλαμβάνεται ότι οι μεγάλοι παραδέχονται αλλά ότι και οι μικροί έχουν

δύναμη.

- Αναπτύσσεται σεβασμός προς τους γονείς γιατί τα παραμύθια προβάλλουν τις αρετές τους και διδάσκεται έτσι η αγάπη και η φροντίδα της οικογένειας.

Ενδυναμώνεται η σχέση με τους γονείς. Καλό θα ήταν η τελετουργία αυτή να εμπλουτίζεται, όπως για παράδειγμα ο γονιός να ζητά από το παιδί να αποφασίσει για την επόμενη κίνηση του ήρωα ή να φτιάξουν μαζί μία ιστορία από την αρχή. Σε αυτήν την περίπτωση η αφήγηση γίνεται πιο διαδραστική. (Fleer&Hammer, 2013; Blake&Maiese, 2008)

- Η αφήγηση παραμυθιού σε ομάδα ενισχύει το ομαδικό πνεύμα.
- Το παιδί αποκτά κοινωνικά ιδανικά και μοντέλο για ιδανική συμπεριφορά.

Γ. Προσωπική ανάπτυξη, ευχαρίστηση:

- Συγκινεί πάντοτε τα παιδιά το απρόοπτο, το απρόσμενο, μια άλλη λύση και εξήγηση.
- Υπάρχει θετική επίδραση στον χαρακτήρα του παιδιού, που βοηθιέται να κατανοήσει και να ξεπεράσει δικά του προβλήματα.
- Εκτιμάται ότι οποιοδήποτε παιδί έχει μεγαλώσει ακούγοντας και διαβάζοντας παραμύθια είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμο και κοινωνικό.
- Το παιδί απελευθερώνεται από το φόβο, βγαίνει από δύσκολες συναισθηματικές καταστάσεις, δυναμώνει και γίνεται πιο έτοιμο να αντεπεξέλθει στη ζωή. Αποκτά θάρρος και πίστη στον εαυτό του μέσα από τις λύσεις και δυνατότητες λύσεων που βρίσκονται στα παραμύθια.
- Βελτιώνονται πολλές νοητικές λειτουργίες και το παιδί ανακαλύπτει τις δυνατότητες και την ταυτότητά του.
- Τα παιδιά αρέσκονται να ακούει, αλλά αρέσκονται επίσης να δημιουργεί παραμύθια.

- Αναπτύσσεται στο παιδί το αίσθημα της αισιοδοξίας και πίστης στην ύπαρξη δυνάμεων, που θα συνδράμουν στα προβλήματά του.
- Αναπτύσσεται μεγάλη εκτίμηση στην αξία της οικογένειας και της αγάπης που προσφέρει.
- Το παιδί που έχει μεγαλώσει με τα παραμύθια ζει μια πιο ομαλή και ήρεμη εφηβεία.

Δ. Καλλιέργεια στάσεων και δεξιοτήτων:

- Με την κριτική και δημιουργική σκέψη αποκτούνται και ενισχύονται εργαλεία του μυαλού όπως η μνήμη.
- Καλλιέργεια της δημιουργικής, κριτικής, θετικής σκέψης.
- Ανάπτυξη συστήματος αυτοάμυνας.
- Βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Αναγνώριση αδυναμιών και απόκτηση αυτογνωσίας.
- Κακές συνήθειες περιορίζονται.
- Το παιδί αποκτά ψυχική δύναμη γιατί ταυτίζεται με τους ήρωες.

Ε. Απόκτηση γνώσεων

Ανάλογα με την ποσότητα και την ποιότητα των αναγνωστικών εμπειριών που βιώνουν στο οικογενειακό περιβάλλον, τα παιδιά αποκτούν ορισμένες γνώσεις αναφορικά με την ανάγνωση και οι οποίες είναι θεμελιώδεις για την κατάκτηση της αναγνωστικής διαδικασίας.

Ένα παραμύθι λοιπόν δεν προσφέρει απλώς μια ιστορία αλλά ένα σύνολο ευεργετικών ιδιοτήτων στο παιδί, χωρίς να το βιώνει μόνο ως διδαχή, αλλά και ως μέσω ψυχαγωγίας και απαραίτητο για τη νοητική και συναισθηματική τους ανάπτυξη (Μαλαφάντης, 2011). Η γλωσσική καλλιέργεια ενεργοποιεί παράλληλα τη σκέψη των παιδιών. Μέσα από τις διηγήσεις που ακούν τα παιδιά ή καθώς παράγουν τις δικές τους, ο/η νηπιαγωγός προσπαθεί να εμπλουτίσει και να βελτιώσει το λεξιλόγιό τους, ενώ με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται η προσοχή και η μνήμη τους (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992). Το θέμα του παραμυθιού, οι ήρωες, το σκηνικό είναι στοιχεία που μπορεί να αξιοποιηθούν στη μαθησιακή διαδικασία. Με την καθοδήγηση του/της νηπιαγωγού, τα παιδιά, εφόσον έχουν εξοικειωθεί με τα δομικά στοιχεία του παραμυθιού, μπορούν να δημιουργήσουν τη δική τους ιστορία. Σε αυτό συμβάλλει η απλή γλώσσα του παραμυθιού που είναι κατάλληλη για παιδιά, καθώς απουσιάζει η σύνθετη σύνταξη, οι πολλοί σύνδεσμοι, τα επίθετα και οι αφηρημένες έννοιες.

Η αφήγηση παραμυθιών ενισχύει την ικανότητα σύνθεσης γραπτών κειμένων και οδηγεί τα παιδιά να αναγνωρίζουν μορφές και δομές της γλώσσας, δεξιότητες που πρέπει σταδιακά να κατακτήσουν (Ντούλια, 2010). Το παραμύθι διαμορφώνει την κατάλληλη συναισθηματική ατμόσφαιρα μέσα από την οποία η γνώση γίνεται περισσότερο οικεία στο παιδί. Με το παραμύθι το νήπιο κερδίζει και σε άλλους τομείς πέρα από το ορθολογικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την εκπαιδευτική διαδικασία και αποκτά τη δυνατότητα να χαλαρώνει, να ηρεμεί και να είναι σε θέση να ελέγχει καλύτερα τον εαυτό του (Τσιλιμένη, χ.χ.). Σύμφωνα με τον Σούρλα (1961) το παραμύθι για να γίνει κατανοητό, δεν πρέπει να βασίζεται μόνο στον προφορικό λόγο του/της εκπαιδευτικού. Μπορούν να χρησιμοποιούνται διάφορα εκφραστικά μέσα όπως π.χ. οι εικόνες. Ο/η νηπιαγωγός θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά παρατηρώντας και σχολιάζοντας τα συνοδευτικά στοιχεία της αφήγησης, για να μην μειωθεί η διδακτική αξία του παραμυθιού (Αθανασοπούλου & Παπαγγελή, 2012).

Ιδιαίτερα για την προσχολική ηλικία, όπου τα περισσότερα παιδιά δεν έχουν μάθει να διαβάζουν, το εικονικό μέσο έχει ιδιαίτερη αξία καθώς ευνοεί την ανάπτυξη και παραγωγή του προφορικού λόγου. Η εικόνα σε συνδυασμό με το κείμενο λειτουργεί σαν ένα ερέθισμα που οι μαθητές προσπαθούν να αποκωδικοποιήσουν, ενώ με την κατάλληλη καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού μπορούν να επεξεργαστούν καλύτερα το κείμενο, να το ανασυνθέσουν, να προχωρήσουν σε εργασίες με διακειμενικά στοιχεία και να το διασκευάσουν. Γενικά με τέτοιου τύπου δραστηριότητες

καλλιεργείται η παρατήρηση, η ανακάλυψη αιτιακών σχέσεων, η κατανόηση του χωροχρονικού πλαισίου δράσης, η έκφραση των ιδεών και η επιχειρηματολογία. (Ντούλια, 2010).

Η εικόνα του κόσμου όπως την έχει δημιουργήσει το παραμύθι, συμφωνεί με την εικόνα του παιδιού για τον κόσμο. Γι' αυτό εμπιστεύεται το παραμύθι μέσα στο οποίο βρίσκει καταφύγιο και απαντήσεις για τα δύσκολα ερωτήματα που το απασχολούν. Βέβαια οι απαντήσεις αυτές είναι περισσότερο φανταστικές παρά πραγματικές. Το παιδί της προσχολικής ηλικίας, καθώς δεν έχει αποκτήσει την αφαιρετική ικανότητα κατανόησης, δεν μπορεί να κατανοήσει τις ρεαλιστικές εξηγήσεις. Αντίθετα νιώθει ασφαλές, όταν πιστέψει πως καταλαβαίνει ό,τι πριν δεν αντιλαμβανόταν (Μαλαφάντης, 2011). Η αρχική φράση μια φορά και ένα καιρό με την οποία αρχίζουν πολλά παραμύθια, απομακρύνει το παιδί από την πραγματικότητα που ζει εφόσον το μεταφέρει σε αόριστο χρόνο και τόπο. Έτσι δεν πιστεύει πως ό,τι ακούει το αφορά άμεσα. Το περιεχόμενο των παραμυθιών ικανοποιεί δύο γνωρίσματα της προσχολικής ηλικίας, την ταύτιση και την προβολή. Το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες και τα προβλήματα τους, που μπορεί να απασχολούν και το ίδιο, με αποτέλεσμα να ανακουφίζεται ψυχικά και να βρίσκει λύσεις. Η σκέψη του παιδιού είναι συμβολική και έτσι το παραμύθι αποτελεί ένα συμβολικό τρόπο για να εκφράσει τα συναισθήματα του (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992).

2.5 Το παραμύθι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του νηπιαγωγείου

Το παραμύθι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του Νηπιαγωγείου εντάσσεται λειτουργικά στο γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας (ομιλία και ακρόαση), παράλληλα όμως μπορεί να αξιοποιηθεί το ίδιο κατάλληλα σε όλες τις μαθησιακές περιοχές και μπορεί να αποτελέσει εφόρμηση για την εκπόνηση σχεδίων εργασίας. Στην ενότητα *Παιδί και Γλώσσα, στην Προφορική Επικοινωνία (ομιλία και ακρόαση)*, το παιδί σύμφωνα με τις ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτύξει, παροτρύνεται να αφηγείται, να αναγνωρίζει και να αναπαράγει τα λεκτικά σχήματα του παραμυθιού και γενικότερα να συνθέτει ιστορίες, είτε με την καθοδήγηση της νηπιαγωγού είτε μόνο του.

Στην Ανάγνωση, επιδιώκεται η αναγνώριση των βασικών συμβάσεων του αλφαβητικού συστήματος γραφής, η ακρόαση και η κατανόηση μιας διήγησης, η κατανόηση των διαλογικών από τα μη διαλογικά μέρη, η αναγνώριση του τίτλου και του ονόματος του συγγραφέα στο εξώφυλλο του βιβλίου, η ενασχόληση των νηπίων

στη γωνιά της βιβλιοθήκης. Στη Γραφή δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επικοινωνιακή διάσταση και επιδιώκεται η δημιουργία ιστοριών από τα νήπια με τον/τη νηπιαγωγό στο ρόλο του γραφέα. (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Το παραμύθι μπορεί να αποτελέσει την αφορμή για συζήτηση, προβληματισμό και επεξεργασία κάποιου θέματος με απλό και ευχάριστο τρόπο για τα παιδιά. Παράλληλα καλλιεργεί τη φαντασία τους και βελτιώνει την εκφραστική τους ικανότητα. Η μεγάλωφωνη ανάγνωση του παραμυθιού από τον/τη νηπιαγωγό, προετοιμάζει τα παιδιά να αποκτήσουν τις κατάλληλες δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να μάθουν μετέπειτα να διαβάζουν. Κατά την ακρόαση παραμυθιών, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με οικείες ή νέες λέξεις που συχνά τις επαναλαμβάνουν «διαβάζοντας» τις εικόνες. Έτσι εισάγονται σταδιακά στην ανάγνωση μέσα από την αναδόμηση κειμένων, χρησιμοποιώντας γνωστές ή καινούριες λέξεις, με αποτέλεσμα να οδηγούνται στην κατάκτηση όχι μόνο λέξεων, αλλά και εννοιών. Παράλληλα, η ακρόαση παραμυθιών βοηθάει σταδιακά το παιδί να αναπτύξει την αφηγηματική του ικανότητα (Γκλιάου, 2002).

Μέσα από το παραμύθι καλλιεργείται ο περιγραφικός λόγος του παιδιού. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να περιγράψουν έναν ήρωα, το κάστρο ή οποιοδήποτε τοπίο θεωρήσει πως είναι κατάλληλο με βάση την εικονογράφηση του βιβλίου που έχει στα χέρια της. Τα παιδιά μέσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες, εξασκούνται στην ικανότητα να συνδυάζουν στοιχεία και επιμέρους ιδιότητες, να συσχετίζουν τα νέα δεδομένα με τις γνώσεις που ήδη κατέχουν. Σημαντικός είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού. καθώς μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις που θέτει προς τα παιδιά, ενισχύει την αποκλίνουσα σκέψη, την ανάλυση και τη σύνθεση, παροτρύνει τα παιδιά να εκφράσουν ελεύθερα την άποψη τους φέρνοντας τα έτσι πιο κοντά σε διαδικασίες ανάπτυξης της κριτικής και δημιουργικής σκέψης (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη & Κωτόπουλος, 2013).

Το θέμα του παραμυθιού, οι ήρωες, το σκηνικό είναι στοιχεία που μπορεί να αξιοποιηθούν στη μαθησιακή διαδικασία. Με την καθοδήγηση του/της νηπιαγωγού, τα παιδιά εφόσον έχουν εξοικειωθεί με τα δομικά στοιχεία του παραμυθιού, μπορούν να δημιουργήσουν τη δική τους ιστορία. Σε αυτό συμβάλλει η απλή γλώσσα του παραμυθιού που είναι κατάλληλη για παιδιά, καθώς απουσιάζει η σύνθετη σύνταξη, οι πολλοί σύνδεσμοι, τα επίθετα και οι αφηρημένες έννοιες. Η αφήγηση παραμυθιών

ενισχύει την ικανότητα σύνθεσης γραπτών κειμένων και οδηγεί τα παιδιά να αναγνωρίζουν μορφές και δομές της γλώσσας, δεξιότητες που πρέπει σταδιακά να κατακτήσουν (Ντούλια, 2010). Το παραμύθι διαμορφώνει την κατάλληλη συναισθηματική ατμόσφαιρα μέσα από την οποία η γνώση γίνεται περισσότερο οικεία στο παιδί. Με το παραμύθι ξεφεύγει από το ορθολογικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την εκπαιδευτική διαδικασία και αποκτά τη δυνατότητα να χαλαρώνει, να ηρεμεί και να είναι σε θέση να ελέγχει καλύτερα τον εαυτό του (Τσιλιμένη, χ.χ.).

Όπως αναφέρεται στον *Οδηγό Νηπιαγωγού*, πολλές μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ανάγνωση ιστοριών από ενήλικες σε παιδιά προσχολικής ηλικίας τα βοήθησε να αποκτήσουν συμπεριφορές που συνδέονται με τον πρώιμο εγγραμματισμό. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά αυτά γνώριζαν τον τρόπο να κρατούν σωστά ένα βιβλίο, την κατάλληλη φορά ανάγνωσης, κατανοούσαν στοιχεία του εξωφύλλου. Μάλιστα τα παιδιά που οι εκπαιδευτικοί τους διάβαζαν καθημερινά ιστορίες, υπερερούσαν ως προς το λεξιλόγιο, την ικανότητα κατανόησης κειμένων και αποκωδικοποίησης της γραπτής γλώσσας, σε σχέση με τα παιδιά από την τάξη ελέγχου όπου δεν τους διάβαζαν βιβλία οι ενήλικοι (Δαφέρμου κ.ά., 2006).

Προς την κατεύθυνση του πρώιμου εγγραμματισμού συμβάλει σημαντικά η γωνιά της βιβλιοθήκης στο χώρο του Νηπιαγωγείου. Λειτουργεί αντισταθμιστικά, καθώς δίνει την ευκαιρία σε όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από την κοινωνικοοικονομική τάξη στην οποία ανήκουν, να έρθουν σε επαφή τόσο με το παραμύθι όσο και με διάφορα άλλα κειμενικά είδη. Ο χώρος που θα διαμορφωθεί η παραπάνω γωνιά πρέπει να είναι ήσυχος, φωτεινός, αισθητικά όμορφος, ώστε να αξιοποιηθεί κατάλληλα από τους μαθητές και τον/την εκπαιδευτικό της τάξης (Γκλιάου, 2007).

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία είδαμε τη σπουδαιότητα και το ρόλο που κατέχει το παραμύθι στην Προσχολική Αγωγή. Αν και έχει κεντρικό ρόλο στο γνωστικό αντικείμενο της Γλώσσας, συνδέεται με όλα τα Προγράμματα Σχεδιασμού Μάθησης και Δραστηριοτήτων. Με αυτό τον τρόπο, από τη μία αποτελεί ένα χρήσιμο εκπαιδευτικό εργαλείο για τη διδασκαλία πολλών γνωστικών αντικειμένων με τρόπο προσιτό και ευχάριστο στο παιδί, και από την άλλη συντελεί στην ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του καθώς μέσα από τη συμβολική μορφή του το παιδί νικά τα άγχη, τις φοβίες και κατακτά την αυτονομία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ –ΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

2.1 Εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Σήμερα γίνεται όλο και πιο εμφανής η αύξηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε όλο τον κόσμο. Οι διεθνείς οργανισμοί, αλλά και η κυβέρνηση κάθε χώρας, πραγματοποιούν προσπάθειες περιορισμού και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση αλλά και στη διαχείριση της περιβαλλοντικής κρίσης διαδραματίζει και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με την πιο διευρυμένη έννοια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια εκπαίδευση που παραπέμπει στο περιβάλλον. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, στη διάρκεια των χρόνων διαφοροποιήθηκε και διαμορφώθηκε ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε εποχής (Φλογαΐτη, 1998:177).

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση γεννήθηκε τη δεκαετία του '60, λόγω του προβληματισμού που επισήμανε το περιβαλλοντικό κίνημα, το οποίο τροφοδότησε έναν αριθμό εκπαιδευτικών κινημάτων με επίκεντρο τις ανάγκες και στους προβληματισμούς που αναδεικνύονταν σε κάθε εποχή. Η βασική έννοια που περιγράφει την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η αειφορία. Βασική επιδίωξη της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία είναι ο κριτικός της χαρακτήρας, που ενισχύει τους πολίτες να σκέφτονται με κριτική σκέψη, δηλαδή οι άνθρωποι αναλύουν, να διασαφηνίζουν και να κρίνουν, χωρίς προκαταλήψεις και ιδεολογίες. Έτσι δίνεται η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας κοινωνίας δίκαιης. (Φλογαΐτη, 2011:157-158)

Θα επισημάνουμε ως εξαιρετικά σημαντικό την καλλιέργεια αξιών που θα βοηθήσει τους πολίτες στη λήψη δίκαιων αποφάσεων. Ορισμένες από τις αξίες είναι, η οικολογική βιωσιμότητα, η κοινωνική δικαιοσύνη, η αυτονομία, η υπευθυνότητα και η ελευθερία (Φλογαΐτη, 2011:167,172-173). Επομένως, με την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και των αξιών, οι πολίτες θα πρέπει να αναπτύξουν την περιβαλλοντική ηθική, δηλαδή το σύνολο των αρχών που χαρακτηρίζουν το άτομο σε σχέση με τους υπόλοιπους συμπολίτες. Οι άνθρωποι που χαρακτηρίζονται από περιβαλλοντική ηθική, ακολουθούν ένα σύνολο αρχών και συμπεριφορών σε σχέση με το περιβάλλον που δεν θα αφορά αποκλειστικά και μόνο τις σχέσεις που δημιουργούν με τους

υπόλοιπους ανθρώπους, αλλά θα αφορά όλους τους οργανισμούς, όλα τα όντα (Γεωργόπουλος, 2002:38-39)

2.2 Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Ελληνικό Νηπιαγωγείο

Η προσχολική εκπαίδευση αποτελεί «πυξίδα για την μετέπειτα εξέλιξη και πορεία του παιδιού – πολίτη» (Πικροδημήτρη, 2002). Τα παιδιά από μικρή ηλικία γνωρίζουν και μαθαίνουν να σέβονται το φυσικό κόσμο, αναπτύσσουν στάσεις και αξίες απέναντι του. Κατά συνέπεια, είναι καθοριστικής σημασίας η εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία (Boraetal, 2010). Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θα πρέπει να εισαχθεί σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα και να παρέχει γνώσεις, αξίες και δεξιότητες (UNESCO, 1978).

Στο ελληνικό νηπιαγωγείο η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θεσμοθετήθηκε το 1991. Ο σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα, ώστε να συμβάλλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους» (ΦΕΚ 101 τ. Α' / 31-7-90).

Στο νηπιαγωγείο, το 2001 αντικαθίσταται το αναλυτικό πρόγραμμα του 1989 με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών –ΔΕΠΠΣ (ΦΕΚ 1366 τ. Β' 18-10-2001), το οποίο αναθεωρήθηκε το 2003 (ΦΕΚ 304 Β/13-3-2003), και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εμπλουτίζει πλέον το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου (Γκλιάου, 2008). Συγκεκριμένα, στο ΔΕΠΠΣ (2003) περιλαμβάνονται οι κατευθύνσεις σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων, σχετικά με όλες τις μαθησιακές περιοχές: Γλώσσα, 12 Μαθηματικά, Δημιουργία και Έκφραση, Πληροφορική και Μελέτη Περιβάλλοντος, που δεν αποτελούν ξεχωριστά και αυτοτελή γνωστικά αντικείμενα (ΔΕΠΠΣ, 2003), αλλά εμπλέκονται μεταξύ τους στο πλαίσιο διαθεματικών προσεγγίσεων. Στη Μελέτη Περιβάλλοντος στο ΔΕΠΠΣ και στον Οδηγό Νηπιαγωγού που ακολούθησε, ως περιβάλλον νοούνται τα πάντα γύρω μας: ο άνθρωπος – τα δημιουργήματά του, οι κοινωνικές δομές/ σχέσεις, τα ζώα, τα φυτά, οι τόποι, τα φυσικά φαινόμενα / καταστάσεις (Δαφέρμου, κ.ά. 2006). Συγκεκριμένα, στη Μελέτη Περιβάλλοντος, οι επιδιώξεις, το περιεχόμενο και οι ενδεικτικές δραστηριότητες διαχωρίζονται σε δύο άξονες: α). Ανθρωπογενές Περιβάλλον και Αλληλεπίδραση, β). Φυσικό Περιβάλλον και Αλληλεπίδραση

(ΔΕΠΠΣ, 2003). - Ανθρωπογενές Περιβάλλον: Περιλαμβάνονται θεματικές ενότητες σχετικά με τις ανθρώπινες σχέσεις/ ανάγκες έως τα ανθρώπινα δημιουργήματα και τις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανθρώπου – περιβάλλοντος (Δαφέρμου, κ.ά. 2006).

Συγκεκριμένα, ένας από τους στόχους του ΔΕΠΠΣ είναι να μπορούν τα νήπια να αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση του περιβάλλοντος με τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Στα πλαίσια αυτού του στόχου περιλαμβάνεται ο εντοπισμός προβλημάτων στο άμεσο περιβάλλον που συνδέονται με την μόλυνση, η αναζήτηση των αιτιών τους, των τρόπων αντιμετώπισης τους και η οικολογική ευαισθητοποίηση. Επιπλέον, ένας άλλος στόχος είναι να αποκτήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές για το περιβάλλον.

Στα πλαίσια αυτού του στόχου παρουσιάζεται ως ενδεικτική διαθεματική δραστηριότητα η αναγνώριση της κλιματικής αλλαγής και η συνειδητοποίηση της σημασίας της. - Φυσικό Περιβάλλον: Στοχεύει στην διεύρυνση των γνώσεων, σχετικά με τους ζωικούς οργανισμούς, φυτικούς οργανισμούς, πηγές ενέργειας, τεχνικό περιβάλλον κ.ά.

Βασικές αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι οι εξής: - Ενεργός συμμετοχή των μαθητών - Χρήση ενεργητικών μεθόδων (συζήτηση – αντιπαράθεση απόψεων, έρευνα, δράση) - Προσανατολισμός στη πρόληψη – επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων - Εστίαση στην αειφόρο διαχείριση και ανάπτυξη, με έμφαση στην τωρινή και μελλοντική κατάσταση του περιβάλλοντος. - Δράση σε τοπικό επίπεδο με μακροχρόνια αποτελέσματα σε εθνικό – παγκόσμιο επίπεδο. - Ευαισθητοποίηση στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων. - Η παροχή ίσων ευκαιριών απόκτησης γνώσεων – δεξιοτήτων – αξιών – στάσεων, για την προστασία του περιβάλλοντος. - Άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία. - Καλλιέργεια αξιών και δημιουργία προτύπων, στάσεων και συμπεριφορών απέναντι στο περιβάλλον Οι κατάλληλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις για την ολιστική, διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ (2003) & τον Οδηγό της Νηπιαγωγού (Δαφέρμου, κ.ά. 2006) είναι ο διερευνητικός τρόπος εργασίας, που εξασφαλίζεται με τα σχέδια εργασίας/ projects και τις θεματικές προσεγγίσεις. Στις θεματικές προσεγγίσεις οι μαθησιακές εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά προέρχονται από προσχεδιασμένες ενότητες που επιλέγει η νηπιαγωγός, σχεδιάζει την πορεία τους και τη χρονική τους διάρκεια. Ενώ στα project, βασικό κριτήριο για την επιλογή του θέματος, την πορεία και τη χρονική

διάρκεια αποτελεί το ενδιαφέρον των παιδιών και η ενεργό συμμετοχή τους, «χρησιμοποιώντας περισσότερο το μυαλό τους» (Helm&Katz, 2002).

2.3 Ένας νέος ρόλος του/της νηπιαγωγού στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Στο ελληνικό νηπιαγωγείο, οι εκπαιδευτικοί δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και συνεχώς ο αριθμός αυτός αυξάνεται. «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καθοριστικός καθώς βοηθάει, διαμεσολαβεί και διευκολύνει την όλη μαθησιακή διαδικασία» (ΔΕΠΠΣ, 2003). Σύμφωνα με τον May (2000), οι νηπιαγωγοί και γενικά οι εκπαιδευτικοί που ασχολούνται με περιβαλλοντικές δράσεις θα πρέπει να διαθέτουν γνώσεις (οικολογικές, κοινωνικές, πολιτισμικές) σχετικά με το περιβαλλοντικό θέμα που προσεγγίζουν, όπως και παιδαγωγικές γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να σχεδιάζουν, να οργανώνουν και να αξιολογούν την εκπαιδευτική διαδικασία σύμφωνα με τους στόχους της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Επιπλέον, θα πρέπει να ακούνε με προσοχή τους μαθητές και με τις κατάλληλες ερωτήσεις να τους καθοδηγούν (May, 2000)

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο / η νηπιαγωγός στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θα πρέπει να είναι γνώστρια των Αναλυτικών Προγραμμάτων, των θεωριών ψυχολογίας που είναι σχετικές με την μαθησιακή διαδικασία. Να είναι ευαισθητοποιημένη οικολογικά και επιστημονικά ενημερωμένη και με τα κατάλληλα μέσα και μεθόδους να προκαλεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να δημιουργεί προβληματισμούς γύρω από περιβαλλοντικά ζητήματα, ώστε να συμβάλλει στην δημιουργία θετικών στάσεων προς το περιβάλλον (Δεληκανάκη, κ.ά. 2001

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο:ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΜΙΛΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

«Γίνεται να αγοράσει κανείς τον ουρανό, τη ζεστασιά της γης, τη γρηγοράδα του ζαρκαδιού; πουλιούνται οι αμμουδιές, φράζονται με συρματοπλέγματα οι παραλίες, οι γιαλοί, οι λίμνες, τα δάση;»... (από τα «Πέντε πράσινα παραμύθια», Ζωή Σπυροπούλου, Σαββάλας 1977)

4.1 Όπως αλλάζουν οι εποχές...αλλάζουν και τα παραμύθια

Το σύγχρονο παραμύθι γράφεται από επώνυμους παραμυθάδες- συγγραφείς, είναι είδος με προσωπικά βιώματα, αντίθετα δηλαδή με τα λαϊκά παραμύθια όπου συναντούμε τη συλλογικότητα και ομαδικότητα των βιωμάτων του. Περιέχει όλες τις αναστολές, τους προβληματισμούς, τα συμπλέγματα και τις αμφιβολίες ενός σύγχρονου συγγραφέα. Τα θέματά του αφορούν τη ζωή του παιδιού στην οικογένεια και το σχολείο, τα ζώα και τα πουλιά, την προστασία του περιβάλλοντος, το διάστημα, τις μηχανές, διάφορα κοινωνικά φαινόμενα ΝατσιοπούλουΤ. (2012).

Οι αλλαγές που παρατηρούμε στο σύγχρονο παραμύθι, είναι οι εξής:

- 1) Διακρίνεται μια τάση απομυθοποίησης του παραμυθιού, περιορίζεται η φαντασία και ελαττώνεται το έντονο μαγικό στοιχείο. Τα θέματα που εμπνέονται οι παραμυθάδες είναι από τη σύγχρονη ζωή, είναι ρεαλιστικά και αποτελούν το βασικό στοιχείο του σύγχρονου παραμυθιού, χωρίς όμως να εξαφανίζεται εντελώς το μαγικό και φανταστικό στοιχείο. Υπάρχει συγκερασμός πραγματικότητας και φαντασίας.
- 2) Η τεχνολογία αντικαθιστά όλο και περισσότερο τα μαγικά αντικείμενα που συναντούσαμε ως τώρα, ραβδιά, χαλιά και μαγικές σκούπες.
- 3) Ευτυχώς δεν αναφέρονται οι αγριότητες και οι θηριωδίες των λαϊκών παραμυθιών, που προκαλούν στα παιδιά άγχη και αισθήματα ανασφάλειας.
- 4) Η κοινωνία του σύγχρονου παραμυθιού, δηλαδή οι ήρωες των σύγχρονων παραμυθιών δεν είναι μόνο βασιλιάδες και βασιλοπούλες, πρίγκιπες και πριγκίπισσες, διότι έχουν γίνει κοινωνικές αλλαγές. Στα σύγχρονα παραμύθια νικά και ευτυχεί ο ικανός, ο άξιος, ο ευφυής, το άτομο με ψυχικές και πνευματικές αρετές.
- 5) Το σύγχρονο παραμύθι καλλιεργεί τον προβληματισμό πάνω σε σύγχρονα προβλήματα των παιδιών και της κοινωνίας μας, π.χ. την κλιματική αλλαγή,τη ρύπανση του περιβάλλοντος, την απειλή ενός παγκόσμιου πολέμου.

6) Τείνουν να εξαφανιστούν οι αναφορές σε μύθους και θρύλους του λαϊκού μας πολιτισμού .

7) Ο διδακτισμός έχει παραχωρήσει τη θέση του στη διδαχή αβίαστα.

8) Το happyend και η δικαίωση του καλού, εξακολουθεί να υπάρχει.

9) Αποφεύγεται ο σεξισμός και διαπιστώνεται η εμφάνιση του χιούμορ.

10)Μια σημαντική διαφορά που θα θέλαμε να επισημάνουμε είναι ότι το σύγχρονο παραμύθι δεν επιδέχεται αλλαγές και βελτιώσεις κατά την επανειλημμένη χρήση του, γιατί είναι γραπτό κείμενο ενός συγγραφέα. Ο καταλληλότερος τρόπος παρουσίασής του συχνότερα είναι η ανάγνωση και όχι η αφήγηση όπως στα λαϊκά παραμύθια. Στους πιο γνωστούς Έλληνες συγγραφείς σύγχρονων παιδικών παραμυθιών εντάσσονται ο Ευγένιος Τριβιζάς, η Μάρω Λοΐζου, η Ζωή Βαλάση, ο Αλέξης 15 Κυριτσόπουλος, ο Βαγγέλης Ηλιόπουλος, η Πόλυ Βασιλάκη, Λήδα Βαρβαρούση και πολλοί άλλοι (Γεωργίου, 2012) .

Από το 1970 στο σύγχρονο παιδικό παραμύθι άρχισαν νεότερες εξελίξεις και συνέχισε την εντυπωσιακή του άνθιση έως τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα. Η νεότερη λογοτεχνία ασχολείται με σύγχρονα ζητήματα που χαρακτηρίζονται από οικουμενικότητα, ενώ παράλληλα συμπορεύεται με τις γενικότερες αντιλήψεις της παιδαγωγικής και της αισθητικής (Ακριτόπουλος, 2013 : 171) .

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι τα σύγχρονα παραμύθια με ποικίλους τρόπους τροφοδοτούνται από το λαϊκά.. Έτσι εξασφαλίζεται η συνέχεια και το πέρασμα από το παλιό στο νέο (Νατσιοπούλου Τ. 2012).

4.2 Παραμύθια με οικολογικές ευαισθησίες

Θα προσπαθήσουμε να διευκρινίσουμε την έννοια οικολογία λέγοντας ότι δεν σημαίνει επιστροφή στη φύση. Οικολογία στις σύγχρονες μέρες είναι η κατανόηση και η συνειδητοποίηση της κατάστασης που επικρατεί στο περιβάλλον, εξαιτίας των δραστηριοτήτων του ανθρώπου και συνάμα της ανάπτυξης της οικολογικής συνείδησης των ανθρώπων. Με την έννοια της οικολογικής συνείδησης, εννοείται ότι ο άνθρωπος θα πρέπει να κατανοήσει ότι η φύση είναι ένα σύστημα, ένα όλο, και οποιαδήποτε δραστηριότητα του δρα ανασταλτικά προς αυτό. Είναι χαρακτηριστικό της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας ότι στις παιδικές ιστορίες και παραμύθια πλέον

δεν είναι έντονος ο διδακτισμός, αλλά έχουν ως στόχο τη δημιουργία αναγνωστών με κριτική σκέψη, όπου θα μπορούν να εκμαιεύσουν γνώσεις και πληροφορίες για τα περιβαλλοντικά προβλήματα (Κανατσούλη, 2005:536).

Πράσινα παραμύθια ή αλλιώς οικολογικά παραμύθια ονομάζονται διότι αντλούν τα θέματά τους από τη *φύση, το περιβάλλον, την οικολογία*. Θέματα που πιθανότατα είναι στην επικαιρότητα περισσότερο από παλαιότερα, όπως της *κλιματικής αλλαγής*, της ενεργειακής κρίσης, που δεν έχουν πάψει ποτέ να απασχολούν τους συγγραφείς της παιδικής λογοτεχνίας. Πίσω στη μακρινή δεκαετία του 1970 υπήρχαν λογοτέχνες που ανέδειξαν μέσα από παραμύθια για μικρά παιδιά τη σχέση του ανθρώπου με την φύση αλλά και τη διατάραξη αυτής της σχέσης με ευθύνη του ανθρώπου.

Η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωση περιβαλλοντικών προβλημάτων πρέπει να ξεκινήσει από τους μικρούς πολίτες του κόσμου και ακριβώς γι' αυτό το λόγο θα ήταν ωφέλιμο τα οικολογικά παραμύθια να βρίσκονται μέσα σχολεία μας στη θέση που τους αρμόζει. Οι συχνές ενημερώσεις τόσο από τους νηπιαγωγούς-εκπαιδευτικούς όσο και από περιβαλλοντικές οργανώσεις, η ενεργή συμμετοχή των μικρών και μεγάλων μαθητών σε project με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος, ακόμα και εισαγωγή ειδικού μαθήματος σχετικά με το ζήτημα το οποίο θα αντιμετωπίζεται με συνέπεια και σοβαρότητα, είναι μερικές από τις δραστηριότητες που θα μπορούσαμε να προτείνουμε για το χώρο της εκπαίδευσης που αφορούν το περιβάλλον μας. Η νέα γενιά μας θα έρθει αντιμέτωπη με ένα πλήθος οικολογικών καταστροφών, φυσικών ή και τεχνητών.

Μέσα σε όλα αυτά θα επισημάνουμε και την προσωπική ευαισθησία των συγγραφέων που ενδέχεται να ξεκινά από προσωπικά βιώματα και συνδέονται προφανώς με πραγματικά περιστατικά περιβαλλοντικής καταστροφής ή υποβάθμισης που συνέβησαν κάποτε ή συμβαίνουν ακόμα και σήμερα στην περιοχή τους ή στην Ελλάδα ή και στον κόσμο γενικότερα. Τέτοια ή παρόμοια γεγονότα, που είναι πολλά δυστυχώς στη σημερινή εποχή (φονική φωτιά στο Μάτι) αποτυπώνονται στη μνήμη των ανθρώπων, αλλά και των παιδιών. Οι συγγραφείς με ταλέντο και ευαισθησία, αναλαμβάνουν λοιπόν να τα μετατρέψουν, χρησιμοποιώντας την φαντασία τους, σε παραμύθια για παιδιά. Μπορεί να μην διαθέτουν το βεληνεκές της

«Κοκκινοσκουφίτσας»ή της «Σταχτοπούτας», ωστόσο, τα οικολογικά παραμύθια (παραμύθια για το περιβάλλον) μπορούν να προσφέρουν πολλά περισσότερα μηνύματα ενώ διατηρούν την αυθεντικότητα και τη χάρη ενός παραμυθιού.

Όσοι νομίζουν ότι οι συναφείς έννοιες του περιβάλλοντος εισήλθαν στην ελληνική λογοτεχνία πρόσφατα θα διαψευστούν. Το 1977, η συγγραφέας Ζωή Σπυροπούλου έγραψε τα **Πέντε πράσινα παραμύθια** (στις εκδόσεις Σαββάλας αρχικά, στις εκδόσεις Κέδρος αργότερα) ενώ η Σοφία Ζαραμπούκα έγραψε το 1977 το **Βρωμοχώρι** στις εκδόσεις Κέδρος. Αποτελούν πρόβλεψη για το δύσκολο μέλλον που θα ακολουθούσε, πιστεύουμε ότι είναι μια ικανότητα να διαβλέπουν τα μελλοντικά προβλήματα και τις οικολογικές καταστροφές που οι ανθρώπινες δραστηριότητες έμελλε να προκαλέσουν με μία ιδιαίτερη ευαισθησία για τα ζητήματα της οικολογίας και περιβάλλοντος. Σε κάθε περίπτωση, οι συγγραφείς αυτοί προσπάθησαν να εισαγάγουν τα ζητήματα της οικολογικής ευαισθησίας στην παιδική λογοτεχνία, να μεταφέρουν το περιβάλλον μέσα στα παραμύθια.

4.3 Προσεγγίζοντας την έννοια της κλιματικής αλλαγής

Το αυξημένο ενδιαφέρον στην εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή, οδήγησε στη διερεύνηση των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές για τη συγκεκριμένη ανάγκη. Η ανάλυση και αξιολόγηση ενός μεγάλου πλήθους εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την κλιματική αλλαγή από τους Monroeetal. (2019), ανέδειξε 6 στρατηγικές που οδηγούν σε πιο αποτελεσματικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και οι οποίες είναι: • η εστίαση σε προσωπικά σχετικές και σημαντικές πληροφορίες • η χρήση ενεργών και ελκυστικών μεθόδων διδασκαλίας, • η συμμετοχή σε συμβουλευτικές συζητήσεις, • η αλληλεπίδραση με επιστήμονες, • η αντιμετώπιση των παρανοήσεων και • η υλοποίηση σχολικών προγραμμάτων ή προγραμμάτων σε επίπεδο κοινότητας. Ιδιαίτερα, σχετικά με την υλοποίηση σχολικών προγραμμάτων, φαίνεται πως η έκθεση στα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής μέσα από μια προσέγγιση που συνδυάζει την εκπαίδευση με τη «διασκέδαση» (edutainment) αλλάζει θετικά τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις, τη συμμετοχή και τη συμπεριφορά των νέων και συμβάλλει στο μετασχηματισμό τους σε επιστημονικά ενημερωμένα άτομα με μεγαλύτερη δέσμευση για επίλυση των

ζητημάτων κλιματικής αλλαγής, με ενδιαφέρον για προσωπική δράση και για πολιτικές και καταναλωτικές διεκδικήσεις (Floraetal., 2014).

Σήμερα υπάρχουν πολλά παραμύθια που επιθυμούν να καλλιεργήσουν την περιβαλλοντική ευαισθησία και να ενημερώσουν τα παιδιά για φλέγοντα ζητήματα περιβάλλοντος. Το περιεχόμενο των παραμυθιών αυτών περιλαμβάνει περιβαλλοντικά προβλήματα, έχοντας ως στόχο την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης και τη δημιουργία μιας κοινωνίας βασισμένης στο αειφορικό μοντέλο (Καλαμπαλίκη, 2008). Παράλληλα, το περιεχόμενο τους (το περιεχόμενο τους μπορεί να αφορά την κλιματική αλλαγή, τη ρύπανση των θαλασσών, τα φυτά, τα ζώα, τα απειλούμενα ζώα, τα σκουπίδια, την υποβάθμιση του εδάφους και της ατμόσφαιρας) στοχεύει στην οικολογική ευαισθητοποίηση των παιδιών και στη συνειδητοποίηση ότι η σχέση άνθρωπος και περιβάλλον είναι μια σχέση που αλληλοεπηρεάζεται (Κανατσούλη, 2005:537).

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει πλέον κάθε χώρα σε κάθε ήπειρο. Διαταράσσει τις εθνικές οικονομίες και επηρεάζει τις ζωές ενώ έχει σημαντικές επιπτώσεις στους ανθρώπους, τις κοινότητες και τις χώρες του σήμερα αλλά ακόμα περισσότερο του αύριο. Οι άνθρωποι έρχονται αντιμέτωποι με τις σοβαρές επιπτώσεις που προκαλεί η κλιματική αλλαγή, όπως για παράδειγμα η αλλαγή των καιρικών συνθηκών, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και άλλα ακόμα πιο ακραία καιρικά φαινόμενα.

Η κλιματική αλλαγή είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο το οποίο δεν γνωρίζει σύνορα. Οι εκπομπές σε κάθε σημείο του πλανήτη επηρεάζει τους ανθρώπους οπουδήποτε. Πρόκειται για ένα πρόβλημα το οποίο απαιτεί συντονισμένες λύσεις σε διεθνές επίπεδο αλλά και διεθνή συνεργασία έτσι ώστε να βοηθήσουμε τις αναπτυσσόμενες χώρες να μεταβούν σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.

Η γνωριμία και η εκπαίδευση γενικά των παιδιών και ειδικότερα των νηπίων για την κλιματική αλλαγή αποσκοπεί να τους βοηθήσει να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη σήμερα, ενώ θα μπορέσει να τους ενθαρρύνει στην αλλαγή της νοοτροπίας τους αλλά και της συμπεριφοράς που απαιτείται για μια μελλοντική και βιώσιμη πορεία.

Το σχολείο είναι κατά κύριο λόγο αυτό που έχει την ευθύνη να προετοιμάσει τις μελλοντικές γενιές των κατοίκων της γης για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν, παρέχοντάς τους νέες γνώσεις και ικανότητες για να κατανοήσουν αλλά και να αναλάβουν το δύσκολο έργο της δράσης για τον μετριασμό και τον έλεγχο της κλιματικής αλλαγής.

Ένας από τους στόχους του ΟΗΕ για την βιώσιμη ανάπτυξη, που αφορά τις δράσεις μας για το κλίμα, επιδιώκει την βελτίωση των μαθητών μέσω της εκπαίδευσης, της ευαισθητοποίησης τους σχετικά με τα θέματα της κλιματικής αλλαγής, αποβλέποντας σε ικανότητες που θα αφορούν την προσαρμογή, την μείωση των επιπτώσεων και την αναγκαία έγκαιρη προειδοποίηση.

Η εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή μάς δίνει την δυνατότητα να καλλιεργήσουμε στους μαθητές μας την ατομική και κοινωνική ευθύνη και την αλληλεγγύη. Οι εκπαιδευτικοί και ιδιαίτερα οι νηπιαγωγοί που θέλουν να επενδύσουν στο θέμα της κλιματικής αλλαγής, ενδιαφέρονται να γνωρίσουν οι μαθητές τους τις αρχές και τις αξίες που θα τους οδηγήσουν ώστε να γίνουν μελλοντικά σκεπτόμενοι και ενεργοί πολίτες.

Η κλιματική αλλαγή μάς επιβάλλει να μάθουμε στα παιδιά ότι πρέπει να επανεξετάσουμε την στάση μας στο μέλλον και η εκπαίδευσή τους ξεκινώντας από το νηπιαγωγείο, θα αποτελέσει το βασικό μας μέσο για την δημιουργία κλιματικής συνείδησης και προσαρμοστικής ικανότητας. Φιλοδοξία μας είναι με αυτήν την εργασία να δώσουμε το έναυσμα στο χώρο του νηπιαγωγείου, όπου με ιδέες, προτάσεις και δράσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μαθητών μας, να κατανοήσουν ένα τόσο σύνθετο θέμα αυτό της κλιματικής αλλαγής.

Ο έλεγχος της κλιματικής αλλαγής παραμένει χωρίς αμφιβολία μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα σήμερα, η ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των μικρών παιδιών προς την υιοθέτηση περιβαλλοντικής ηθικής και πρακτικών ενός αειφόρου τρόπου ζωής είναι το ζητούμενο. Το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, πρέπει να ενταχθεί στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου ως ενότητα, που θα προσεγγίζεται ολιστικά με τη βοήθεια προσεκτικά προεπιλεγμένων δραστηριοτήτων που θα ωθούν τους μικρούς μαθητές να συνδυάζουν γνώσεις και να ανακαλύπτουν την χρησιμότητά τους. Όλα αυτά βέβαια με την προϋπόθεση ότι θα γίνει ένας κατάλληλος σχεδιασμός δραστηριοτήτων που θα

ενταχθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα, όπου θα προάγεται ένα μοντέλο διδασκαλίας που θα ενδυναμώνει τη δράση και την κριτική διερεύνηση, γιατί κατά αυτόν τον τρόπο γίνονται οι μαθητές ενεργοί και συνειδητοποιούν τις δυνατότητές τους και αποκτούν σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση που δεν έχει στόχο μόνο την απόκτηση γνώσεων.

4.4 Ξεφυλλίζοντας τα οικολογικά παραμύθια

Η διάκριση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που περιγράφονται παρακάτω είναι μια διάκριση που πραγματοποίησε ο Βουτυράκης Μ., με βάση το πρόγραμμα περιβάλλοντος του Ο.Η.Ε. (Βουτυράκης, 2004). Θα αναφέρουμε τη διάκριση των περιβαλλοντικών προβλημάτων στα οικολογικά παραμύθια, αλλά και κάποια παραμύθια σχετικά με το θέμα είναι:

Οι κλιματικές αλλαγές θα αυξηθούν, εάν δεν εφαρμοσθούν μέτρα για τον περιορισμό των εκπομπών που δημιουργεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Σχετικά παραμύθια είναι:

- *Η περιπέτεια των 4 εποχών*. ΓεωργαλούΜαρίζα, εκδόσεις Καρυδάκη 2009. «Σε χρόνια μακρινά, σε χρόνια περασμένα, σε κάτι πράσινα παλάτια κι ανθισμένα, τέσσερις άρχοντες, τέσσερις βασιλιάδες ζούσαν. Τα ονόματά τους κάποτε, όλοι μπορεί ν' ακούσαν». Τι συνέβη όμως, όταν ένας απ' τους βασιλιάδες, το ξένοιαστο και άτακτο Καλοκαίρι, αποφάσισε να κυβερνήσει μόνο του τον κόσμο και να μη δώσει τα ηνία στο Φθινόπωρο; Και ποιο ρόλο έπαιξε ο Άνθρωπος σ' αυτή την ξαφνική και ανήκουστη επανάσταση; Θα τους συγχωρήσουν οι άλλες εποχές όταν συνειδητοποιήσουν τις συνέπειες της απληστίας και της απερισκεψίας τους; (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)
- *Παιδιά σε δράση! Η ώρα να σώσουμε τη Γη έχει φτάσει*. Ηλιόπουλος Βαγγέλης-Νίκα Βασιλική, εκδόσεις Πατάκης 2009. Τα παιδιά δάνεισαν τον πλανήτη τους στους μεγάλους, για να τους τον προσέξουν όσο εκείνα θα παίζουν μέχρι... να μεγαλώσουν! Δεν τον πρόσεξαν και με τη συμπεριφορά τους τον αρρώστησαν. Τα παιδιά αποφασίζουν να ζητήσουν πίσω τον πλανήτη τους, για να τον σώσουν. Με την αγάπη τους και δράση, ώστε να

πείσουν τους μεγάλους να αλλάξουν συμπεριφορά! (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

- *Φυσικά σ' αγαπώ* Ζαραπούκα Σοφία, εκδόσεις Κέδρος, 2008. Ένα βιβλίο για τη φύση, το περιβάλλον αλλά και την αγάπη. Πολύ διασκεδαστικό και αρκετά "μυστηριώδες" εισάγει τους μικρούς αναγνώστες στα θέματα της οικολογίας εύκολα, μια και μπλέκονται στις περιπέτειες των δύο ηρώων της ιστορίας. Ένα βιβλίο για την αγάπη που όλα τα νικά, ακόμη και την ξεροκεφαλιά, την άγνοια, την αδιαφορία. Η καταστροφή μοιάζει να είναι αναστρέψιμη όταν υπάρχουν φίλοι, όταν υπάρχει γνώση, αλλά πιο πολύ, αγάπη. (Από την ιστοσελίδα του εκδότη)

- *Ο κόσμος τρελάθηκε ή ο κόσμος ζεστάθηκε;* Ρουμπάτη Μαρία, Εκδόσεις Λιβάνη 2008. Μια περιπλάνηση στο δάσος οδηγεί σε αναπάντεχες αποκαλύψεις. Ο χειμώνας δεν έφερε κρύο. Τα ζώα, τα φυτά και τα λουλούδια νομίζουν ότι είναι ακόμα καλοκαίρι. Ο κόσμος τρελάθηκε; Ταξιδέψτε μαζί με τα παιδιά της ιστορίας για να πάρετε απάντηση. Έτσι, μπορεί να εξηγήσετε και στους μεγάλους τι πρέπει να κάνουν... (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

- *Τα δέκα πρόσωπα της ρύπανσης.* Χατζημανώλη Άννα, εκδόσεις Κίρκη, 2006. Μια σύντομη περιπλάνηση στα προβλήματα που έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος με τις δραστηριότητές του. Μιας και τα παιδιά είναι το μέλλον μήπως ήρθε η ώρα πρώτα εμείς οι μεγάλοι και ξοπίσω μας οι μελλοντικοί ενήλικες, τα παιδιά να ξυπνήσουμε και ν' αλλάξουμε τρόπο συμπεριφοράς; (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Η ελάττωση της βιοποικιλότητας.

Πού πας χελωνάκι; Καστρησίου Κάλλιω, εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, 2010. Μολονότι οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι που διατρέχουν οι θαλάσσιες χελώνες (όπως και τα περισσότερα είδη ζώων) οφείλονται στους ανθρώπους, οι άνθρωποι είναι εκείνοι που μπορούν και να τις προστατεύσουν.

Το νέφος των πόλεων.

- *Η Κυρα-Φύση και ο κακός ο Ρύπος* Παπαδοπούλου Έφη, εκδόσεις Λιβάνης 2008 Η κυρα-Φύση ήταν πολύ όμορφη, ευγενική και πάντα χαρούμενη! Άλλωστε είχε κάθε λόγο! Τα παιδιά της ήταν αγαπημένα και γεμάτα υγεία. Ωσπου μια μέρα...

Η διαχείριση των υδάτων.

- *Η Μεσόγειος είμαι εγώ και δεν είμαι πια εδώ* Ηλιόπουλος Βαγγέλης-Νίκα Βασιλική ,εκδόσεις Πατάκης 2013. Όταν οι άνθρωποι των λαών που κατοικούν τριγύρω από τη Μεσόγειο βρίσκουν στη θέση της μια άδεια και έρημη περιοχή, αναλογίζονται τα λάθη που έκαναν και μετανιώνουν! Προλαβαίνουν όμως να την πείσουν να γυρίσει πίσω; (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Η υποβάθμιση των δασών. Τα δάση αποτελούν σημαντικό πνεύμονα του πλανήτη, με σημαντικές θετικές επιδράσεις στους ζωντανούς οργανισμούς.

- *Το χρυσόδεντρο που τραγουδούσε* Τασάκου Τζένη ,εκδόσεις Κέδρος, 2001. Γιατί όλα τα παιδιά που ζούσαν στο Μεγάλο Χωράφι αγαπούσαν το Χρυσόδεντρο τόσο πολύ;Τι ήταν αυτό που έκανε το Χρυσόδεντρο τόσο ξεχωριστό; (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Η διαχείριση των απορριμμάτων.

- *Δώσ' μου μια δεύτερη ευκαιρία* Καραίσκου Χρυσάνθη, εκδόσεις Διάπλαση,2009. Σ' ένα δάσος βρίσκονται πεταμένοι ανάμεσα σε διάφορα αντικείμενα. Από τη στιγμή όμως που παίρνουν το καθένα χωριστά τον δύσκολο δρόμο της ανακύκλωσης, θα περάσουν πολλές δοκιμασίες που θα τους τρομάξουν και θα τους απογοητεύσουν. Θα έχουν μια δεύτερη ευκαιρία στη ζωή; (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Η αστικοποίηση.

- *Μια μέλισσα... με λύση!* Βαρβαρούση Λήδα, εκδόσεις Παπαδόπουλος 2009 Η μικρή μελισσούλα ζει με τις αδελφές της σε μία κυψέλη και περνούν τέλεια μαζί. Μια μέρα όμως η μικρή μέλισσα χάνει τις φίλες της και δεν τις βρίσκει πουθενά...

Από τα παραπάνω περιβαλλοντικά προβλήματα που αναφέρθηκαν, η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία θα προσεγγίσει το περιβαλλοντικό πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής. Επειδή η έννοια της κλιματικής αλλαγής περικλείει πολλές εκδοχές και έννοιες, στη συγκεκριμένη εργασία επιλέχθηκε να επικεντρωθούμε και να εστιάσουμε μόνο στις τέσσερις εποχές και να μην εξετάσουμε το λιώσιμο των πάγων ή τις ανεξέλεγκτες πυρκαγιές. Έτσι, θα προσδιοριστεί η κλιματική αλλαγή, έπειτα, θα γίνει λόγος για τους λόγους που την προκαλούν, στην πορεία, θα αναφερθούν οι αρνητικές επιδράσεις που επιφέρουν στον άνθρωπο και στο φυσικό οικοσύστημα και στο τέλος, θα καταγραφούν οι τρόποι αντιμετώπισης.

Όπως λέει ο *Harrison Ford* «Όταν ένα δωμάτιο στο σπίτι μας έχει αρπάξει φωτιά, δεν λέμε «ένα δωμάτιο έχει αρπάξει φωτιά». Λέμε ότι το σπίτι μας έχει αρπάξει φωτιά. Και έχουμε μόνο ένα σπίτι. Υπάρχει μία δύναμη που μπορεί να αλλάξει τα πράγματα στον πλανήτη. Είναι τα νέα παιδιά, που ενώ εμείς έχουμε αποτύχει, αυτά έχουν θυμό, είναι οργανωμένα, είναι διατεθειμένα να κάνουν τη διαφορά. Είναι ένας ηθικός στρατός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΑΛΛΑΖΕΙ... ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕ ΤΡΟΜΑΖΕΙ;

Ένας κύκλος διδακτικής αξιοποίησης για την κλιματική αλλαγή με αφορμή ένα παραμύθι

Δεν συνδέεται συχνά το θέμα της κλιματικής αλλαγής, με την λειψυδρία, την φτώχεια και την ερημοποίηση της γης. Πιστεύουμε ότι στοιχειοθετεί μία καινοτόμος προσέγγιση που θα γεφυρώνει την Περιβαλλοντική με την Εκπαίδευση των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Η κλιματική αλλαγή γνωρίζουμε ότι έχει άμεση επίπτωση σε όλους τους κατοίκους του πλανήτη. Θα προσπαθήσουμε με βασικό στόχο τους μαθητές του νηπιαγωγείου, με λόγια απλά, να μάθουν πολλές πληροφορίες και βέβαια να νοιώσουν ότι πέρα από τη θεωρία υπάρχει η πράξη και η δράση σε όλα τα επίπεδα.

Οι καιροί αλλάζουν, το κλίμα αλλάζει... Αυτό όμως δεν πρέπει να μας τρομάζει. Για τους παραπάνω λόγους και πολλούς άλλους θα το ανακαλύψουμε κατά την περιήγησή μας στο μαγικό κόσμο του παραμυθιού!

1^ο μέρος :Κλιματική αλλαγή

Το προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό αποτελείται από ένα παραμύθι που θα το παρουσιάζουμε τμηματικά και την διδακτική αξιοποίησή του, που αφορά τα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής, γιατί πιστεύουμε ότι το παραμύθι είναι μια εμπειρία, που αποτελεί άριστη αφορμή για να αναδυθούν συναισθήματα, ενδιαφέρον αλλά και κίνητρα στα παιδιά για περαιτέρω προβληματισμό, έρευνα, μάθηση και δράση ενάντια στην κλιματική κρίση που είναι ήδη φανερή και θα κυριαρχήσει δυστυχώς και μελλοντικά στις ζωές όλων μας. Πρόκειται για ένα μαγικό παραμύθι, που θα συμμετέχει όλη η τάξη του νηπιαγωγείου μας. Αυτό μπορούμε να το πετύχουμε δίνοντας τα ονόματα των παιδιών στους ήρωες του παραμυθιού με τυχαία σειρά. Θα διαβάζουμε το κάθε κομμάτι του παραμυθιού που θα δημιουργήσουμε, πραγματοποιώντας παράλληλα και τις ανάλογες δραστηριότητες και θα συνεχίζουμε. Η ανάγνωση θα γίνεται από τον/την νηπιαγωγό, επειδή θα έχει και τον ρόλο του συντονιστή.

Στο ξεκίνημά μας πρέπει να έχουμε κάνει τα εξής ως προετοιμασία

1. Το παραμύθι μας είναι προσεκτικά επιλεγμένο, που ενισχύει την ενεργητική μάθηση, αναδεικνύει στάσεις και συμπεριφορές και οδηγεί άμεσα στη

συνειδητοποίηση της ανάγκης για αλλαγή, απαραίτητο κίνητρο για την περαιτέρω ενασχόληση τους με το θέμα μας

Πρέπει να έχουμε αναρτήσει στην τάξη μας ένα χάρτη της Ελλάδας και τον παγκόσμιο χάρτη

1. Θα μοιράσουμε στο κάθε παιδί ένα φάκελο, που θα περιέχει μια χρωματιστή καρτέλα, στην οποία θα γράψουν το όνομά τους. Κάθε φορά που θα δουλεύουμε το παραμύθι της κλιματικής αλλαγής, θα φοράμε τις καρτέλες στο χεράκι τους, τις υπόλοιπες ώρες θα τις φυλάμε μέσα σε ένα κουτί.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Μια φορά κι έναν καιρό, σ'ένα τόπο όχι και πολύ μακρινό από εδώ, ήταν μια πόλη, ούτε μικρή, αλλά ούτε και μεγάλη, ούτε ξακουστή, αλλά ούτε και ασήμαντη. Οι άνθρωποί της ζούσαν περίπου όπως κι εμείς. Κάθε μέρα, οι μπαμπάδες και μαμάδες πηγαίνανε στις δουλειές τους βιαστικοί. Τα παιδιά φυσικά στο σχολείο τους... Οι κάτοικοι αυτής της πόλης λοιπόν, χαίρονταν και απολάμβαναν να βλέπουν το χρόνο, αγαπούσαν και τις 4 εποχές χρόνου. Να, ας πούμε το φθινόπωρο περίμεναν τις βροχές, το κιτρίνισμα των φύλλων, μπορεί να γκρίνιαζαν λιγάκι για την υγρασία αλλά τους άρεσαν οι βροχές. Το χειμώνα είχαν πάντα πολλά χιόνια... και παγωνιές... και τι χαρά, έκλειναν και τα σχολεία... Και ύστερα ο καιρός γλύκαινε και έρχονταν η άνοιξη, τα χελιδόνια, το Πάσχα. Το καλοκαίρι υπέροχο, ποτέ ανυπόφορο γιατί είχαν τριγύρω τους πολλά ψηλά και καταπράσινα βουνά.

Οι γενικοί στόχοι μας

Μαθαίνουμε στους μαθητές μας, με απλά λόγια τι σημαίνει κλιματική αλλαγή και εντοπίζουμε τις αιτίες του φαινομένου.

Θα συνειδητοποιήσουν τα παιδιά πώς ο καιρός μάς επηρεάζει σε όλα, στις συνήθειές μας, τα ρούχα μας, το φαγητό μας, και στο πώς νοιώθουμε.

Θα συνειδητοποιήσουν πώς η αλλαγή του καιρού επηρεάζει το οικοσύστημα

Υλικά: ο πίνακας της τάξης μας

Νοιώσε κι εσύ τον καιρό

Θα οργανώσουμε δύο δραστηριότητες 1α και 1β

Θα προσπαθήσουμε μέσα από αυτές τις εισαγωγικές δραστηριότητες να εισάγουμε τα παιδιά στο θέμα μέσα από πολυαισθητηριακή προσέγγιση και

καταιγισμό ιδεών. Θα σημειώνουμε τις απαντήσεις των παιδιών στον πίνακα ακολουθώντας τις παρακάτω προτεινόμενες φόρμες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1α

Ερωτήσεις

- *Πώς νοιώθεις όταν ο καιρός είναι ηλιόλουστος;*

Νοιώθω: ζεσταίνομαι

Κάνω: τρώω παγωτάκι

- *Πώς νοιώθεις όταν ο καιρός είναι βροχερός;*
- *Πώς νοιώθεις όταν αρχίζει να χιονίζει;*
- *Πώς νοιώθεις όταν αστράφτει, βροντάει, φυσάει δυνατά;*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1β

Φαντάζομαι πως είμαι...

- Ένα φρούτο της άνοιξης (π.χ φράουλα)

Τι καιρό θα ήθελες να έχει: ζέστη για να κοκκινίσω

Καιρός που ήρθε: βροχές και κρύο

Τι έπαθα: άργησα πολύ να κοκκινίσω και μερικές φράουλές μου σάπισαν...

- Ένας σκίουρος
- Ένας πελαργός

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Στη δική μας όμορφη λοιπόν πόλη, που βρίσκεται σε μια ακρούλα της χώρας μας, συμβαίνουν πολλά παράξενα... μοιάζει σαν κάποιος πονηρούλης να έχει πειράξει τις 4 εποχές να τις έχει μπερδέψει λιγουλάκι. Το καλοκαίρι ήταν ατελείωτο... Το φθινόπωρο κάπου θα ξεχάστηκε και δεν ήρθε. Ούτε οι βροχές, ούτε μια ομπρέλα ανοιχτή δεν είδαμε. Όμως τώρα κάποιος μουρμουρίζει ότι το νερό δεν θα μας φτάσει. Ενώ την άνοιξη πολλές βροχές, τόσο δυνατές που πλημμύρισαν τα πάντα, τα χωράφια, τους δρόμους και έκαναν ζημιές... ο καιρός δεν λέει να ζεστάνει, 25^η Μαρτίου και τα χελιδόνια δεν ήρθαν...ανάβουμε ακόμη τις σόμπες μας, τα κοντομάνικα κρυμμένα στο πατάρι. «Μμμ, αυτό δεν είναι καλό» έλεγαν οι γέροι. «Μμμ αυτό δεν είναι νορμάλ» έλεγαν οι νέοι. «Κυρίες και κύριοι ,το κλίμα αλλάζει» είπαν στις ειδήσεις... Μόλις το άκουσε αυτό η Άννα που είχε κήπο, έτρεξε αμέσως να δει τα λουλούδια, τις μηλίτσες της και τις φραουλιές της στην αυλή... Όλα στη

θέση τους. «Μεγάλα λόγια των μεγάλων» σκέφτηκε. Όλα είναι ΟΚ... ή μήπως δεν ήταν;

Το παιχνίδι με τις 4 εποχές

Οι στόχοι μας

Θα προσπαθήσουμε να μεταβιβάσουμε το προσωπικό βίωμα των παιδιών για να ευαισθητοποιήσουμε την τοπική κοινωνία.

Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι η αλλαγή του κλίματος έχει επηρεάσει την εναλλαγή των εποχών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1γ:

Απευθύνουμε τον λόγο στα παιδιά με ερωτήσεις : Μήπως η πόλη αυτή, σου θυμίζει λιγάκι τη δική σου πόλη; Μήπως έχεις παρατηρήσει κι εσύ ότι κάτι άλλαξε τελευταία στο κλίμα του δικού σου τόπου; Θα το δούμε μέσα από το παιχνίδι των εποχών.

Χωρίζουμε την τάξη σε 4 ομάδες. Κάθε γωνιά της τάξης είναι και μια εποχή. Οι ομάδες-εποχές βρίσκουν τις θέσεις τους στην τάξη για να συσκεφθούν: Τι έχει συνήθως η εποχή τους; Η κάθε ομάδα θα σκεφτεί τα χαρακτηριστικά της εποχής τους. Αφού θα τους δοθεί χρόνος, η ομάδα θα παρουσιάσει με όποιο τρόπο επιθυμεί τα χαρακτηριστικά της εποχής που αντιπροσωπεύουν.

Θα κάνουμε παρέμβαση στις εποχές με στόχο να δείξουμε ότι οι καιρικές συνθήκες στις ενδιάμεσες εποχές (άνοιξη και φθινόπωρο) έχουν διαταραχτεί. Για το σκοπό αυτό θα κάνουμε αναφορές σε τοπικά καιρικά φαινόμενα, ασυνήθιστα (π.χ. Λέγοντας: «Το φετινό φθινόπωρο έμοιαζε με καλοκαιράκι, ενώ η άνοιξη άργησε να έρθει, έκανε τόσο κρύο που θύμισε χειμώνα και μετά απότομα άρχισε η ζέστη σαν να ήταν καλοκαίρι») Σε κάθε αναφορά θα τραβάμε μαθητές από την ομάδα του φθινοπώρου και της άνοιξης και θα τους προσκολλάμε στο καλοκαίρι και το χειμώνα αντίστοιχα. Στην ολοκλήρωση της δραστηριότητας οι ομάδες του φθινοπώρου και της άνοιξης θα έχουν σχεδόν αδειάσει.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Φθινόπωρο, Οκτώβρης και αφόρητη η ζέστη. Τα παιδιά της γειτονιάς το συζητάνε... «Νομίζω ότι πραγματικά έχουμε πρόβλημα... είπε ο Χάρης. Κάποιος έχει βάλει τον πλανήτη μας στην ψησταριά... Το κλίμα αλλάζει... Γι αυτό και αυτή η ανυπόφορη ζέστη... σαν να ξεγέλασε το καλοκαίρι το φθινόπωρο...». «Οι μηλιές στο περιβόλι μας είναι μια χαρά!» είπε η Άννα. «Νομίζω πως το καλύτερο που

έχουμε να κάνουμε είναι να πάμε στο δάσκαλο να τον ρωτήσουμε», πρότεινε η Ναυσικά «Να πάμε» συμφώνησαν...

Ο πλανήτης μας μοιάζει με... θερμοκήπιο

Ο στόχος μας: Να ενημερωθούν τα παιδιά για το φαινόμενο του θερμοκηπίου ως βασική αιτία των κλιματικών αλλαγών και για τις αυξημένες εκπομπές αερίων και κυρίως Διοξειδίου του Άνθρακα (CO₂) ως βασική αιτία του φαινομένου του θερμοκηπίου .

Υλικά: Πίνακας τάξης, χάρτης

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1δ: Στο σημείο αυτό θα εξηγήσουμε στα παιδιά πως το φαινόμενο του θερμοκηπίου, είναι ένα φυσικό φαινόμενο, χωρίς το οποίο δε θα υπήρχε ζωή στη γη. Θα σχεδιάσουμε σταδιακά στον πίνακα την απεικόνιση του φαινομένου, εξηγώντας τι ακριβώς συμβαίνει σε κάθε φάση.

Κάποια ενδεικτικά σχόλια μπορεί να είναι τα εξής:

Θα σχεδιάσουμε τη γη, τον ήλιο, σπίτια, εργοστάσιο και αυτοκίνητο. Γύρω από τη γη θα ζωγραφίσουμε την ατμόσφαιρα που κρατάει τον πλανήτη ζωντανό. Η γη μας θα μοιάζει σαν μία γαλάζια, γυάλινη σφαίρα που για να μη σπάσει, θα την βάλουμε σε ένα μεγάλο διάφανο μπαλόνι από αέρα. Στην ατμόσφαιρα όμως καταλήγουν και όλα μας τα καυσαέρια (από θέρμανση σπιτιών, εξατμίσεις αυτοκινήτων, καυσαέρια εργοστασίων κλπ).

Σε αυτή τη φάση θα προσθέσουμε στο σχέδιο τα βελάκια από τον ήλιο προς τη γη και αντίστροφα. Ο ήλιος θερμαίνει τη γη. Η γη συγκρατεί τη θερμότητα που την κρατά ζωντανή και αποβάλλει στο διάστημα όση θερμότητα δε χρειάζεται.

Τώρα θα ζωγραφίσουμε το νέφος που θα αναπαριστά το Διοξείδιο του Άνθρακα. Άρα ο κύκλος της φύσης διαταράσσεται από τον άνθρωπο. Η ατμόσφαιρα ήταν και θα είναι πάντα εκεί για να φροντίζει τη γη, όμως...οι κάτοικοί της δε φροντίζουν καθόλου την ατμόσφαιρα. Τα καυσαέρια μας που περιέχουν κυρίως Διοξείδιο του Άνθρακα, θα σχηματίσουν ένα νέφος που θα απλώνεται σαν στρώμα γύρω από την ατμόσφαιρα.

Στη τελευταία φάση θα φτιάξουμε μια αφίσα που θα έχει ένα κακό ανθρωπάκι σαν σκίτσο και θα γράψουμε με μεγάλα γράμματα

ΚΑΤΑΖΗΤΕΙΤΕ

Ο Διοξειδίου Άνθρακας (γνωστός και ως CO₂)

Συχνάζει: Καμινάδες εργοστασίων, εξατμίσεις αυτοκινήτων κλπ

Καταζητείται για: Επικίνδυνη αύξηση της θερμοκρασίας της Γης

Ύποπτος για: Σοβαρές κλιματικές αλλαγές με καταστροφικές συνέπειες για όλους
Απεχθάνεται: Δάση, φυτά και ενεργούς πολίτες που νοιάζονται για τον πλανήτη

2ο μέρος Τα ακραία καιρικά φαινόμενα

Οι στόχοι μας: Θα συσχετίζουμε τα ακραία καιρικά φαινόμενα με τις κλιματικές αλλαγές και τις ολέθριες επιπτώσεις των ακραίων καιρικών φαινομένων στη ζωή των ανθρώπων.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Βρήκαν τον δάσκαλό τους ως συνήθως να διαβάζει ένα βιβλίο. «Δάσκαλε εξήγησέ μας τι έχει αλλάξει είτε ο Δημήτρης. «Είναι δύσκολο να το καταλάβουμε εμείς τα παιδιά, πάντως τα πράγματα στη Γη δεν πάνε καλά. Η θερμοκρασία της θα μας προκαλέσει πολλά προβλήματα». «Η Γη παιδιά μου αρρώστησε, έχει δηλαδή κάτι σαν...πυρετό». Είπε ο δάσκαλος και έμεινε για λίγο σιωπηλός. « Εσείς παιδιά, πώς φαντάζεστε το Βόρειο Πόλο;» ρώτησε. «Γεμάτο πάγους» είπε η Αναστασία. «Και την Αφρική;» «Με ζέστη, πολλή ζέστη» πετάγεται η Αθανασία. «Μπορείτε να φανταστείτε τον Βόρειο Πόλο χωρίς πάγους και την Ελλάδα να θυμίζει Αφρική;» «Αχ αυτός ο δάσκαλος, πάντα με δύσκολες ερωτήσεις...» σκέφτηκε ο Γεράσιμος. «Σας αρέσουν τα παραμύθια παιδιά ;« Ελάτε μαζί μου στη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου μας»

Ο δάσκαλος έψαξε βιαστικά τη βιβλιοθήκη και το βρήκε. Ήταν ένα παραμύθι που άρχιζε κάπως έτσι... Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε η Χρυσούλα, μια μικρή πριγκίπισσα του γαλάζιου πλανήτη μας, αγαπούσε πολύ τη γη μας και ήταν πολύ ευτυχισμένη τριγυρνώντας από τη μια άκρη της ως την άλλη, ένα βράδυ όμως είδε ένα πολύ παράξενο και τρομακτικό όνειρο. Στην αρχή ο πλανήτης εμφανίστηκε μπροστά της σαν μία μεγάλη γαλάζια σφαίρα γεμάτη νερό που άλλαζε χρώματα.

Πόσο της άρεσε... Μόνο που ξαφνικά η σφαίρα ράγισε. Το νερό άρχισε να χύνεται με ορμή πλημμυρίζοντας το δωμάτιό της και όταν τέλειωσε, κάποια μέρη της γης ήταν μούσκεμα (άσε που και η νυχτική της έγινε χάλια) άλλα μέρη είχαν μείνει στεγνά, κατάξερα. Ξύπνησε ανήσυχη... «Κάποιος θέλει να κάνει κακό στον πλανήτη μου» ... σκέφτηκε. Και ξυπόλητη όπως ήταν, πήγε στο γραφείο... Εκεί στο πάτωμα από άκρη σε άκρη απλώνονταν ένας παγκόσμιος χάρτης. Γονάτισε πάνω στο χάρτη και κόλλησε το αυτί της για να αφουγκραστεί. Γιατί όλοι ξέρουν πως όταν κολλάς το αυτί σου σε κάθε σημείο του χάρτη ακούς τις σκέψεις των ανθρώπων, τα λόγια τους, καμιά φορά βλέπεις και τα όνειρά τους... Σσςςς! Ας ακούσουμε!

Ο στόχος μας είναι : Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι οι κλιματικές αλλαγές πλήττουν ανθρώπους και ζώες σε ολόκληρο τον πλανήτη, όχι μόνο στην Ελλάδα.

Υλικά: Χάρτης, δηλώσεις παιδιών

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2α: Θα φωτοτυπήσουμε δηλώσεις παιδιών, θα τις κόψουμε και τις θα τις μοιράσουμε στους μαθητές. Θα διαβάσουμε τη δήλωση του κάθε μαθητή και θα τους βοηθήσουμε να δείξουν την κάθε ήπειρο που αναφέρει η δήλωση.

Κατερίνα, Ελλάδα, Ελλάδα Βλέπω ακόμη στον ύπνο μου τις φλόγες από τις πυρκαγιές. Όμως ο εφιάλτης δεν έχει τελειώσει. Το νερό από τις πηγές μας λιγοστεύει και δεν είναι κατάλληλο να το πιεις.

Τάρα, Ασία Παλιά η γιαγιά μου μού έλεγε παραμύθια για τους μουσώνες που φέρνουν βροχή. Όμως οι μουσώνες πρέπει να έχουν θυμώσει μαζί μας. Πλημμύρισαν το χωριό μας. Και όταν τα νερά έφυγαν η γιαγιά μου δεν ήταν εκεί να μου εξηγήσει τι έγινε.

Πέντρο, Αμερική « Τα χιόνια στις Άνδεις δεν λειώνουν ποτέ» έλεγε ο μπαμπάς μου. Κάποιος όμως πείραξε τον καιρό. Τους χειμώνες κάνει πολύ κρύο και το καλοκαίρι είναι πολύ ξερό. Η μαμά παραπονιέται ότι τα χωράφια μας θα πάθουν μεγάλη ζημιά και δεν θα έχουμε φαγητό για όλη τη χρονιά.

Ορίπου Αφρική. Η ξηρασία που ζούμε στις μέρες μας δεν έχει ξαναγίνει. Τα ζώα μας πεθαίνουν από δίψα. Ο μπαμπάς δείχνει συνέχεια σκεφτικός.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Η μικρή μας πριγκίπισσα η Χρυσούλα στενοχωρήθηκε πολύ με αυτά που είδε και άκουσε. Σκέφτηκε ότι κάτι θα πρέπει να κάνει για να βοηθήσει, τότε η

όμορφη σκέψη της έγινε ασημόσκονη και έπεσε σαν αστέρι τη νύχτα από τον ουρανό, κάπου στην Ελλάδα. Στο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας, τον Όλυμπο... Έσκυψε πάνω του μήπως και δροσιστεί από τα χιόνια του. Όμως δεν υπήρχαν χιόνια... Μα ούτε και όταν κατέβηκε στον Θεσσαλικό κάμπο για να χαζέψει τα ατελείωτα χωράφια με το χρυσαφένια στάχια, είδε κάτι, παντού ερημιά. Κάτι είχε συμβεί... Κάτι που έμοιαζε σαν κακό όνειρο.

3^ο μέρος Θα πούμε το νερό νεράκι

Ο στόχος μας :Εξετάζουμε πώς οι κλιματικές αλλαγές προκαλούν λειψυδρία. Συνειδητοποίηση των δραματικών επιπτώσεων της λειψυδρίας σε τοπικό και προσωπικό επίπεδο.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Εκεί λοιπόν που απέμεινε να κοιτάζει με απορία η πριγκίπισσα Χρυσούλα το χάρτη της Ελλάδας, άκουσε μια παραπονεμένη φωνούλα να της μιλά... «Ο μπαμπάς μου μού μιλάει συχνά για το χωριό μας στο Πακιστάν, εγώ δεν το θυμάμαι γιατί όταν ήρθαμε στην Ελλάδα ήμουν μωρό. Είναι ένα πολύ φτωχό μέρος, με άγονη γη. Όλα εκεί εξαρτώνται από τη βροχή. Από τη βροχή ξεδιψούν τα χωράφια, τα ζώα, οι κάτοικοι. Τα τελευταία 7 χρόνια δεν έριξε ούτε σταγόνα. Παιδιά που γεννιούνταν δεν είχαν δει ποτέ τους βροχή. Κάποιοι από την κυβέρνηση, μας είπαν ότι φταίει το κλίμα που αλλάζει και γι' αυτό χειροτερεύουν όλα. Ο μπαμπάς μου πήρε τη μεγάλη απόφαση να έρθουμε στην Ελλάδα.

Ο κύκλος του νερού

Στόχος: Να κατανοήσουν τα παιδιά τα βασικά μέρη του κύκλου του νερού στη φύση.

Υλικά: Σκίτσο κύκλου νερού, πίνακας τάξης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3α:Θα συζητήσουμε με τα παιδιά τα στάδια του κύκλου του νερού. Θα γράψουμε στον πίνακα κάθε στάδιο (ΣΥΝΝΕΦΟ, ΒΡΟΧΗ, ΧΙΟΝΙ, ΥΠΟΓΕΙΑ ΝΕΡΑ, ΠΟΤΑΜΙΑ, ΛΙΜΝΕΣ /ΘΑΛΑΣΣΑ). Θα ζητήσουμε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν τον κύκλο του νερού όπως τον φαντάζονται.Θα εξηγήσουμε στα παιδιά τον κύκλο αυτό τον βοηθούν: Α) Τα δάση που βοηθούν στο να απορροφά νερό το έδαφος. Β) Το κρύο της ατμόσφαιρας που υγροποιεί τα σύννεφα και φέρνουν βροχή ή χιόνι.

4^ο μέρος, η κλιματική αλλαγή θα μας αφήσει νηστικούς

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Θα μιλήσω κι εγώ, ακούστηκε μια διστακτική παιδική φωνούλα ακόμα, θα σας πω την αληθινή ιστορία του Χαμιντού που ζει στην Αφρική. Η οικογένεια του Χαμιντού έχει περίπου 40 άτομα, παιδιά, θείους, θείες, ξαδέλφια... Είναι όλοι τους πολύ φτωχοί και βγάζουν το ψωμί τους καλλιεργώντας τα μικρά, χωράφια τους. Ο Χαμιντού και οι γιοι του έχουν ένα κοπάδι με 60 περίπου βόδια. Είναι νομάδες, δηλαδή ταξιδεύουν ανάλογα με την εποχή μαζί με το κοπάδι τους σε μέρη που υπάρχει νερό και τροφή για τα ζώα τους και όλα εξαρτώνται από τον καιρό. Ειδικά από την περίοδο των βροχών που θα ποτίσουν τα χωράφια για να βγάλουν καρπό. Στις ειδήσεις είπαν ότι την περιοχή τους την πλήττει η κλιματική αλλαγή. Οι προβλέψεις μιλούν για ελάχιστες βροχές. Ο Χαμιντού όμως δεν το άκουσε ποτέ αυτό γιατί δεν έχει τηλεόραση, ο Χαμιντού δεν ξέρει τι θα πει κλιματική αλλαγή. Όμως στο συμβούλιο του χωριού όλοι ανησυχούν γιατί οι βροχές χρόνο με το χρόνο έρχονται και πιο αραιά. Τα φυτά ξεραίνονται, τα ζώα είναι πολύ αδύνατα, επειδή δεν υπάρχει χόρτο και αν συνεχίσει έτσι...*(βασισμένο σε αληθινή ιστορία)

«Πολύ άδικο αυτό που συμβαίνει στον Χαμιντού» είπε θλιμμένα η Φωτεινή. «Εγώ θυμώνω πολύ... «Μου φαίνεται ότι οι μεγάλοι κάνουν όπως τα κακομαθημένα παιδιά» είπε η Κωνσταντίνα «Τι εννοείς;» ρώτησε ο δάσκαλος «Να, νομίζουν ότι η γη είναι ακόμη ένα παιχνίδι, αν το χαλάσουν, μπορούν να αγοράσουν κάποιο άλλο » «Αλλά δεν γίνεται αυτό» είπε η Φωτεινή. «Τα παιδιά όμως, δάσκαλε, τι λένε τα παιδιά για όλα αυτά;»

Ο στόχος μας: Να συνδέσουν τα παιδιά τη διαθεσιμότητα της τροφής με φυσικούς πόρους και κλιματικές συνθήκες.

Υλικά: Κέικ, πίνακας τάξης.

Δραστηριότητα 4α: Θα μπούμε στη τάξη κρατώντας ένα... κέικ (τυρόπιτα, πίτσα) Θα ρωτήσουμε τα παιδιά από τι είναι φτιαγμένο. Θα οργανώσουμε τις απαντήσεις τους ως εξής:

Το κέικ περιέχει Α) ΓΑΛΑ που γίνεται από ΑΓΕΛΑΔΕΣ που τρώνε ΧΟΡΤΑΡΙ που χρειάζονται ΝΕΡΟ (για να πιουν οι αγελάδες αλλά και να μεγαλώσει το χορτάρι) Επίσης περιέχει: Β) ΑΛΕΥΡΙ που γίνεται από ΣΙΤΑΡΙ/ΚΡΙΘΑΡΙ που χρειάζονται ΝΕΡΟ για να μεγαλώσουν Γ) ΑΥΓΑ που γίνονται από κόττες που τρώνε ΣΙΤΑΡΙ ΚΑΙ

ΚΑΛΑΜΠΟΚΙ που χρειάζονται ΝΕΡΟ για να καλλιεργηθούν.Τελικά πόσο νερό χρειάζεται για να γίνει ένα κέικ;

Έτσι θα βοηθήσουμε τα παιδιά να καταλάβουν πως η διαθεσιμότητα τροφίμων σχετίζεται άμεσα με τις συνθήκες στη φύση. πχ Η εκτεταμένη ξηρασία καταστρέφει εντελώς τις σοδειές Το ίδιο μπορεί να συμβεί αν το χαλάζι ή μία πλημμύρα ή μια φωτιά πλήξει μία περιοχή.

5^ο μέρος « Εμένα με νοιάζει»

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: «Δάσκαλε άφησες το παραμύθι της Χρυσούλας στη μέση, πρέπει να το τελειώσεις ... «Εχετε δίκιο» είπε ο δάσκαλος. Η πριγκίπισσα Χρυσούλα στην αρχή λυπήθηκε με όσα είδε και άκουσε να γίνονται στη Γη, αλλά μετά θύμωσε πολύ. «Μα κανείς δεν καταλάβαινε ότι κάτι έπρεπε να γίνει για να σταματήσει αυτό;». Έμεινε απογοητευμένη και στεναχωρημένη. Μέχρι που πρόσεξε ότι υπήρχαν κάποιοι άνθρωποι που είχαν ήδη αρχίσει να αλλάζουν την κατάσταση. Είδε εκεί μακριά στην Ινδία, ένα δάσκαλο να μαθαίνει στα παιδιά πώς να προφυλάσσονται από τις πλημμύρες, στην μικρή Ελλαδίτσα είδε έναν άλλον δάσκαλο να μιλάει στα παιδιά για την κλιματική αλλαγή, να προσπαθεί να τους εξηγήσει τι συμβαίνει πριν είναι πολύ αργά. Μετά η Χρυσούλα έσκυψε και κρυφάκουσε τις σκέψεις των παιδιών... και κρυφοκοίταξε λίγο τα όνειρά τους,Όπως τα δικά σας... ας πούμε. ... Ένα χαμόγελο τότε φώτισε το πρόσωπό της και η ελπίδα γέμισε την καρδιά της με χαρά! Ξέρετε γιατί; Γιατί άκουσε να λένε τα παιδιά... «Εμένα με νοιάζει»

Ο στόχος μας: Να γράψουν τα παιδιά το δικό τους μήνυμα για το πώς θα ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο με τη δράση τους.

Υλικά: Καρτέλες παιδιών

Δραστηριότητα 5α: Θα ανακοινώσουμε στα παιδιά ότι είναι η δική τους η απόφαση επειδή δήλωσαν «εμένα με νοιάζει» Οι δικές τους αποφάσεις θα γίνουν και δικές τους πράξεις. Θα χωρίσουμε τους μαθητές σε ομάδες. Κάθε ομάδα θα πρέπει να σκεφτεί μέτρα που μπορούν να λάβουν άμεσα ως άτομα και ως ομάδα. Στόχος μας είναι να βρούμε 3 μέτρα για την τάξη ή το σχολείο μου 3 μέτρα για το σπίτι.

Στο βαθμό που θα μπορέσουμε θα βοηθήσουμε τα παιδιά να καταλήξουν σε δράσεις που σχετίζονται με μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας, χωρίς ωστόσο να είναι απαραίτητο. Το πιο σημαντικό είναι τα παιδιά να νοιώσουν ότι στο μεγάλο πρόβλημα

των κλιματικών αλλαγών έχουν σημαντικό ρόλο να παίζουν. Τα 3μέτρα για το σχολείο και το σπίτι γράφονται σε χαρτόνι .

ΠΑΡΑΜΥΘΙ: Και στο δικό μας παραμύθι θα πάει κάπως έτσι... Τώρα πια όλοι ξέρουμε γιατί οι εποχές δεν είναι πια ίδιες και οι κλιματικές αλλαγές συμβαίνουν ήδη. Αυτό είναι πολύ κακό για όλους μας, μικρούς μεγάλους, πλούσιους και φτωχούς, στις πλούσιες αλλά στις πολύ φτωχές χώρες. Στη δική μας πατρίδα, κάποιοι μεγάλοι κάνουν ακόμη ότι δεν το καταλαβαίνουν και κάνουν χειρότερη την κατάσταση. Όμως στα σχολεία μας κάποιοι δάσκαλοι δείχνουν να νοιάζονται. Κάτι αλλάζουν. Πρέπει να αλλάξει. Το λένε τα και τα παιδιά, το λένε ήδη και κάποιοι μεγάλοι. Η Άννα εκείνη τη μέρα γυρνώντας από το σχολείο έτρεξε στην αυλή της και φώναξε στις μηλιές της και τις φραουλιές της. «Το κλίμα αλλάζει αλλά μην ανησυχείτε. Είμαι εδώ για να σας προσέχω, γιατί εμένα με νοιάζει. Και δεν είμαι μόνη... Όλα θα πάνε καλά». Τέλος παραμυθιού... καλημέρα σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αναπόφευκτα προβληματιζόμαστε για το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ο πλανήτης αντιμετωπίζει τις δύο αυτές κρίσεις, την πανδημία του κορονοϊού και την κλιματική αλλαγή. Επιδεικνύοντας εξαιρετικά αντανακλαστικά τα κράτη έλαβαν μέτρα να αντιμετωπίσουν την πανδημία. Αντίθετα, τα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής παίρνονται με αργό ρυθμό ενώ μας έχουν γνωστοποιήσει τον κίνδυνο απώλειας εκατομμυρίων ανθρώπινων ζώων εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής τα επόμενα χρόνια, διαθέτουμε ήδη τις λύσεις – απλώς δεν τις εφαρμόζουμε.

Η κλιματική αλλαγή έχει δημιουργήσει την επιτακτική ανάγκη να ασχοληθούμε με ζητήματα όπως η κατανόησή της (αίτια και επιπτώσεις), η ανάγκη για τη μείωσή της (μετριασμός) και η ανάγκη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεών της (προσαρμογή). Η εκπαίδευση των παιδιών για την κλιματική αλλαγή είναι μια ελπιδοφόρος επιλογή για την παρότρυνση της ανάληψης δράσης τόσο μεταξύ των παιδιών όσο και των ενηλίκων.

Η εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή/κρίση στοχεύει στην αλλαγή των αξιών, των στάσεων και των συμπεριφορών που τη δημιούργησαν και στην προσαρμογή στα νέα δεδομένα. Αυτό που κινητοποιεί τα παιδιά και οδηγεί στην πολυπόθητη προσωπική εμπλοκή τους και συνειδητοποίηση ότι το «θέμα με αφορά προσωπικά», είναι η χαρά του παιχνιδιού, η συγκίνηση της μάθησης για τη λειτουργία του πλανήτη, η ικανοποίηση της συνεργασίας, ο ενθουσιασμός, η ελπίδα που δίνει η πράξη για το κοινό καλό, τα θετικά συναισθήματα που μοιράζεται κανείς με τους «συνοδοιπόρους» του. Η εργασία μας αυτή συνδυάζει τη διασκέδαση, το παραμύθι, την εκπαίδευση με τις δραστηριότητες που οργανώσαμε και νομίζουμε πως είναι πολύ αποτελεσματική προς την κατεύθυνση αυτή.

Για να εκφραστούν και να αξιοποιηθούν τα συναισθήματα που βιώνουν τα παιδιά σε ένα τέτοιο πρόγραμμα, χρειάζεται χρόνος για την εμψύχωση τους από τον/την νηπιαγωγό. Θα πρέπει να προσφέρουμε χρόνο για τη συζήτηση των αντιδράσεων από τα παιδιά και σαφή σύνδεση της κλιματικής κρίσης με τα βιώματα τους, όπως πιστεύουμε και προσπαθήσαμε να αποδείξουμε στην παρούσα εργασία μας, ένα παραμύθι είναι διασκεδαστική δραστηριότητα, που εύκολα ξεχνιέται.

Ο αναστοχασμός πιστεύουμε είναι το πιο σημαντικό μέρος της βιωματικής δραστηριότητας. Δεν πρέπει να παραλείπεται, γιατί ακυρώνει την διαδικασία της βιωματικής μάθησης – η οποία χωρίς αναστοχασμό δεν υφίσταται και παραμένει μετέωρη – αλλά μπορεί να προκαλέσει και αρνητικό αποτέλεσμα υποτιμώντας τη σοβαρότητα των καταστάσεων και των συναισθημάτων, ενισχύοντας έτσι τα στερεότυπα των συμπεριφορών που προκαλούν το πρόβλημα. Η εκπαίδευση για τις αξίες (value education) αποσκοπεί στην αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς για να προκαλέσει την προσωπική εμπλοκή των παιδιών, ώστε να γίνει λειτουργική και αποδοτική.

Πρέπει να δοθεί η ευκαιρία στα παιδιά να μιλήσουν σε ένα πρώτο επίπεδο για το παραμύθι, τι συνέβη, τι άκουσαν, τα συναισθήματα που τους προκλήθηκαν, μέσα από μία δομημένη συζήτηση που δεν θα τους πιέζει χρονικά και θα ευνοεί τη διερεύνηση και τη γνωριμία της ομάδας τους χωρίς κριτική. Για το λόγο αυτό ο/η νηπιαγωγός δημιουργεί συνθήκες ειλικρινούς διαλόγου, με το κάθε παιδί ξεχωριστά και στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και του απευθύνει δυναμικά ερωτήσεις όπως οι παρακάτω:

- Πώς ήταν για σας αυτό το παραμύθι που ακούσατε;
- Τι συνέβη σε αυτό το παραμύθι;
- Πόσο όμορφο ή αδιάφορο σας φάνηκε το παραμύθι;
- Πώς αισθανθήκατε κατά την διάρκεια του; Τι σκέψεις σας γέννησε;

Στον αναστοχασμό γεννιούνται τα ερωτήματα της ομάδας για το ζήτημα που αναδύεται. Ο/η νηπιαγωγός «ρωτάει την ομάδα για ερωτήματα που τυχόν έχει» ή ρωτάει ο ίδιος αν η ομάδα είναι άπειρη, ώστε να αναδυθούν οι συνδέσεις με το περιεχόμενο του παραμυθιού. Αναζητά σκέψεις, υποθέσεις, προβληματισμούς των παιδιών χωρίς να τις κρίνει και τις συζητάμε ή φροντίζει να αναγράφονται σε πίνακα για μελλοντική ανάλυση. Επιδιώκει την τοποθέτηση των παιδιών σε αυτά που ακούγονται (τι λέτε για αυτό που είπε ο/η...;). Προκαλεί τη συζήτηση για τα πρότυπα και τις δυναμικές από το περιβάλλον που καθορίζουν/εξηγούν τη συμπεριφορά μας στην καθημερινή ζωή, έτσι κατανοούμε καλύτερα την εμπειρία μας. Έτσι μαθαίνει η ομάδα από τα μέλη της και είναι σεβαστές οι διαφορετικές εμπειρίες/ανταποκρίσεις από κάθε παιδί.

Ενδεικτικές ερωτήσεις που αφορούν το θέμα μας:

- Έχετε βιώσει κάτι ανάλογο στην ζωή σας;

Μήπως αυτό που συνέβη στο παραμύθι μοιάζει με πραγματικό;

- Πώς υιοθετούμε συμπεριφορές που βλάπτουν τον πλανήτη και την υγεία μας;
- Γιατί συνεχίζουμε να λειτουργούμε έτσι ενώ γνωρίζουμε τι συμβαίνει;
- Εσείς πώς γνωρίζετε αυτά που γνωρίζετε; Είναι από προσωπικά βιώματα ή από άλλες πηγές; (άλλα παιδιά, ενήλικες, βιβλία, μέσα ενημέρωσης κλπ.)
- Σε τι κόσμο επιθυμούμε/ονειρευόμαστε να ζήσουμε;

Η γενίκευση είναι μια μακρά διαδικασία κατανόησης του θέματος/πρόβλημα. Στοχεύει στο να επιθυμήσουν τα παιδιά να μάθουν περισσότερα για το περιβάλλον του πλανήτη. Μαθαίνουν για το ρόλο των αξιών και τον τρόπο που διαμορφώνονται και καθορίζουν τις πράξεις μας. Με βοήθεια αναγνωρίζουν τις βαθύτερες αιτίες των προβλημάτων και θέτουν σε αμφισβήτηση στερεότυπα και απόψεις που δεν αντέχουν στη δοκιμασία της κριτικής τους σκέψης.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Τι συμβαίνει στον κόσμο με την κλιματική αλλαγή;
- Ποιοι ωφελούνται και ποιοι ζημιώνονται από αυτό που συμβαίνει;
- Ποια βήματα θα μπορούσαν να γίνουν για να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα;

Στην προετοιμασία για δράση ενθαρρύνονται τα παιδιά να αναλάβουν εθελοντική δράση κατάλληλη για την ηλικία τους με τον «διακριτικό» συντονισμό του/της εκπαιδευτικού τους. Ενεργοποιούν τη δημιουργικότητα τους απέναντι στις πρακτικές δυσκολίες του εγχειρήματος και ενδυναμώνονται από τη συλλογική προσπάθεια για την υλοποίηση του.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Πού θα στοχεύει η δράση μας για να είναι αποτελεσματική;
- Με ποιους θα συνεργαστούμε;
- Ποια βήματα πρέπει να ακολουθήσουμε στην δράση μας;

Η ανάδυση των μεταγνωστικών στοιχείων που πλαισιώνουν την όλη διαδικασία την τοποθετούν στη γενικότερη διαδικασία μάθησης. Επαναφέρουν την προσοχή στο κάθε παιδί και στην παραδοχή ότι δεν ευθύνονται για την κατάσταση. Είναι πραγματικά πολλές φορές ανακουφιστική στα παιδιά η σκέψη της αναβολής της δράσης για την αλλαγή του κόσμου για την ενήλικη ζωή τους που ακολουθεί!

- Ενδεικτικές ερωτήσεις: • Τι μας άρεσε πιο πολύ σε αυτό το ταξίδι;
• Πού δυσκολευτήκαμε; Γιατί; Τι πρέπει να κάνουμε για αυτό;
• Πώς να κρίνετε τη συμπεριφορά μου; των υπολοίπων; τη δική σας;

Πρέπει να βεβαιωθούμε πως όλα τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να εκφραστούν. Αφιερώνουμε χρόνο ακούγοντας ενεργά. Είναι δεδομένο ότι η συνεργασία βοηθάει στην ομαδική συνοχή και στη μείωση των προκαταλήψεων ανάμεσα στα παιδιά, επεκτείνει την κατανόηση πολύπλοκων εννοιών με την ομαδική προσπάθεια απάντησης στα ερωτήματα που προκύπτουν, βελτιώνει τις ικανότητες επίλυσης προβλημάτων και την πρακτικότητα στις λύσεις που παρουσιάζονται με τη συνδρομή όλων, ευνοώντας εν τέλει τη δημιουργικότητα μέσα σε ένα περιβάλλον «επικείμενης ζώνης ανάπτυξης».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελίδου, Ε., & Τσιλιμένη, Τ. (2009). Η αφήγηση ως εργαλείο μάθησης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση- Δραστηριότητες και προτάσεις για την προσχολική και τη δημοτική εκπαίδευση. Καστανιώτη: Αθήνα.

Αθανασοπούλου, Μ. & Παπαγγελή, Α. (2012). Η αποτελεσματικότητα της παραδοσιακής αφήγησης και της ψηφιακής απεικόνισης στην προσχολική ηλικία στο Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-10 Οκτωβρίου 2012. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου 2020 από http://www.elliepek.gr/documents/6o_synedrio_eisigiseis/2_Papaggeli_athanasopoulou.pdf.

Ακριτόπουλος, Α. Ν. (2013). Τέρψεις και ιστορίες. Κριτικές, φιλολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας του παραμυθιού. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.

Βακάλη, Α. Π., Ζωγράφου-Τσαντάκη, Μ., & Κωτόπουλος, Τ. Η. (2013). Η δημιουργική γραφή στο νηπιαγωγείο. Θεσσαλονίκη: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ.

Βουτυράκης, Μ. (2004). Περιβαλλοντικά προβλήματα του πλανήτη, <http://www.ecocrete.gr>,

Γεωργόπουλος, Α. (2002). Περιβαλλοντική ηθική. Gutenberg: Αθήνα.

Fleer&Hammer, 2013; Blake&Maiese, 2008

Γκλιάου, Ν. (2002). Λογοτεχνία και διαθεματικότητα στα Προγράμματα Σπουδών του Νηπιαγωγείου. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τεύχος 7, 119-126, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε 23 Μαρτίου, 2020, από http://www.pischools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos7/epitheor_7.pdf

(Δαφέρμου ,Χ.,Κουλούρη.Π.,Μπασαγιάννη Ε.,(2006) Οδηγός νηπιαγωγού, Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί, Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης (Αθήνα Ο.Ε.Δ.Β)

Δεληκανάκη, Ν., Κοκολάκη, Ρ., & Νοΐδου, Μ.(2000). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Προσχολική Ηλικία. Ελληνικά γράμματα: Αθήνα.

ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών) Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,ΦΕΚ1366/18-10-2001,τ.χ Β

ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών) Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,ΦΕΚ 303 και 304/ 13-3-2003,τχ Β, τόμοι Α΄ και Β΄

Δημητρίου, Α. (2009). Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Περιβάλλον, Αειφορία. Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Επίκεντρο: Θεσσαλονίκη.

Helm, H., & Katz L. (2002). Μέθοδος Project και προσχολική εκπαίδευση, Μικροί ερευνητές. Κ. Χρυσοφίδης, & Ε. Κουτσουβάνου (επιμ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κανατσούλη Δ.Μ (2002),Εισαγωγή στην θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας University Studio Press Θεσσαλονίκη

Κανατσούλη, Μ. (2005). Οικολογία και Παιδική Λογοτεχνία. Στο Α. Γεωργόπουλος (Επιμ.), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Ο κόσμος που αναδύεται (σσ.535-549). Gutenberg: Αθήνα

Μαλαφάντης Κ. Δ. (2011) Το παραμύθι στην εκπαίδευση:Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση. Αθήνα: Διάδραση

May, T. S. (2000). Elements of success in environmental education through practitioner eyes. The Journal of Environmental Education. Vol. 31, No. 3, pp. 4-11.

Μέγας, Γ. (1967). Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν. Αθήνα.

Νατσιοπούλου, Τ. (2012). Παιδικά βιβλία στην προσχολική και βρεφική ηλικία: Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Ντούλια, Α. (2010). Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητες - όρια - Προοπτικές. In Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα “Μαθαίνω πώς να μαθαίνω”, 7-9 Μαΐου 2010 (pp. 7–9).

Παπανικολάου Ρ.& Τσιλιμένη Τ. (1992). Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο : θεωρία και πράξη Αθήνα : Καστανιώτης, 1992.

Παπαρούση, Μ. (2005), Στοιχεία λογοτεχνικής θεωρίας και εκπαιδευτική πράξη: ζητήματα ετερότητας στα Ανθολόγια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, στο: Καλογήρου, Τ., Λαλαγιάννη, Κ. (επιμ.), Η Λογοτεχνία στο σχολείο. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Δαρδανός: Αθήνα.

Fleer, M., & Hammer, M. (2013). Emotions in Imaginative Situations: The Valued Place of Fairytales for Supporting Emotion Regulation. *Mind, Culture & Activity*, 20(3), 240–259.

Φλογαΐτη, Ε. (1998). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ελληνικά γράμματα: Αθήνα.

Φλογαΐτη, Ε. (2011). Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία. Πεδίο: Αθήνα